

Inhoud

Kindermishandeling? >>

Samenwerking in de keten >>

Zorg- en hulpaanbod >>

Sturing en beleidsinformatie >>

AMHK >>

Wet verplichte Meldcode >>

Bijlagen >>

Stelselwijziging Jeugd

Digitale handreiking

Aanpak Kinder- mishandeling

Kindermishandeling?

In dit hoofdstuk:

- » [Definitie kindermishandeling](#)
- » [Prevalentie](#)
- » [Gemeenten verantwoordelijk voor veiligheid kind](#)
- » [Onderwerpen in deze handreiking](#)

> Definitie kindermishandeling

De nieuwe Jeugdwet hanteert de volgende definitie van kindermishandeling: 'Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel'.

Kindermishandeling betreft dus niet alleen de relatie tussen ouder en kind, het kan ook mishandeling door bekenden of onbekenden omvatten, waarbij sprake is van een afhankelijkheidsrelatie.

Kindermishandeling kan verschillende vormen aannemen; deze zijn weergegeven in het schema op de volgende pagina (Baartman; 2010).

> Prevalentie

Op basis van prevalentieonderzoek uit 2010 is de geschatte omvang van kindermishandeling ongeveer 34 gevallen van kindermishandeling op iedere 1.000 kinderen. Vooral verwaarlozing komt veel voor. Het gaat dan om fysieke verwaarlozing, verwaarlozing van het onderwijs, en emotionele verwaarlozing, waaronder ook het getuige zijn van huiselijk geweld valt.

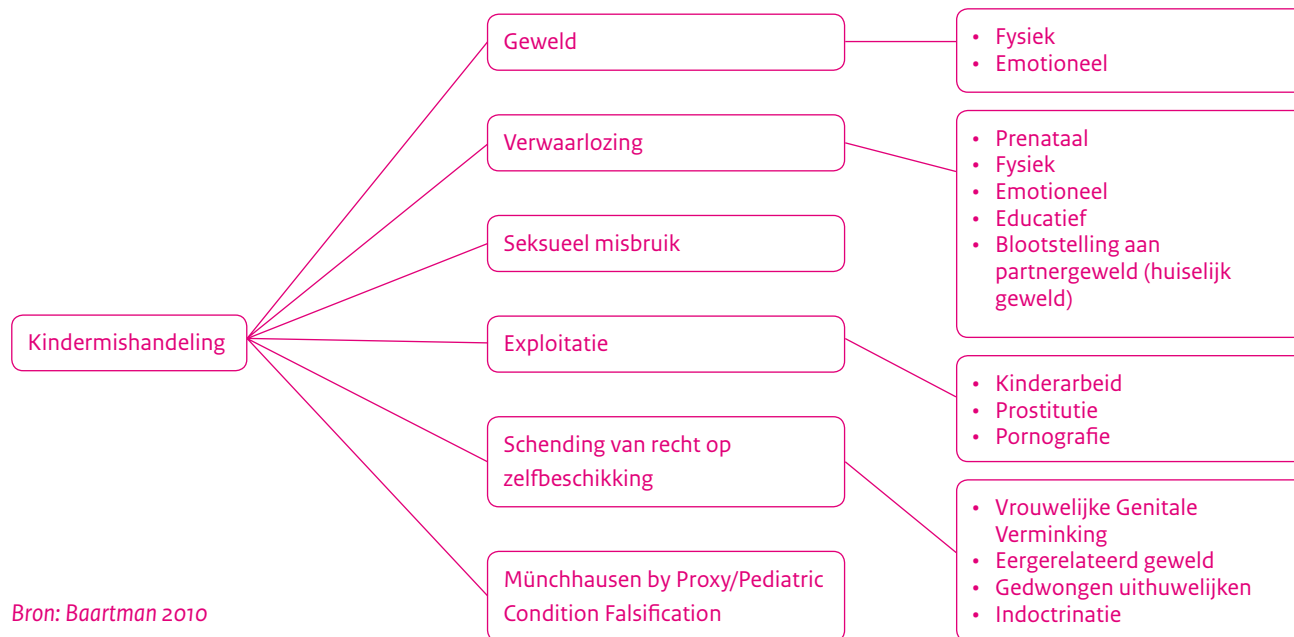
Zie voor meer informatie over de prevalentie van kindermishandeling het [dossier kindermishandeling van het Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\)](#).

> Gemeenten verantwoordelijk voor veiligheid kind

Kindermishandeling is geen geïsoleerd probleem van een kleine groep. Het is een groot probleem met impact op heel veel terreinen, ook terreinen waar gemeenten verantwoordelijk voor zijn.

Met de decentralisatie van de jeugdzorg komt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van kindermishandeling meer dan voorheen bij de gemeenten te liggen. Waar de gemeenten tot nu toe vooral taken hadden in de aanpak van huiselijk geweld en de preventie van kindermishandeling, zijn ze vanaf 2015 verantwoordelijk voor het hele spectrum: preventie, signalering, diagnostiek, hulp en behandeling bij kindermishandeling en huiselijk geweld en de intersectorale samenwerking die dit vraagt. Daarnaast zijn gemeenten wettelijk verplicht om in regioverband een

Bron: Baartman 2010

Veilig Thuis / Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK) in te richten. In het Veilig Thuis gaan de huidige Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK) en Steunpunten Huiselijk Geweld (SHG) samen. AMHK is de functionele naam.

Naast het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind, artikel 19: bescherming tegen kindermishandeling, zijn voor gemeenten de belangrijkste wettelijke kaders de Jeugdwet en de WMO.

Zie artikel 2.1 (lid e en f) en artikel 2.5 (lid e) van de nieuwe Jeugdwet:

Artikel 2.1

Het gemeentelijke beleid inzake preventie, jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering en de uitvoering van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen en jeugdreclassering is gericht op:

- e. het bevorderen van de veiligheid van de jeugdige in de opvoedsituatie waarin hij opgroeit, en
- f. de integrale hulp aan de jeugdige en zijn ouders, indien sprake is van multiproblematiek.

Artikel 2.5

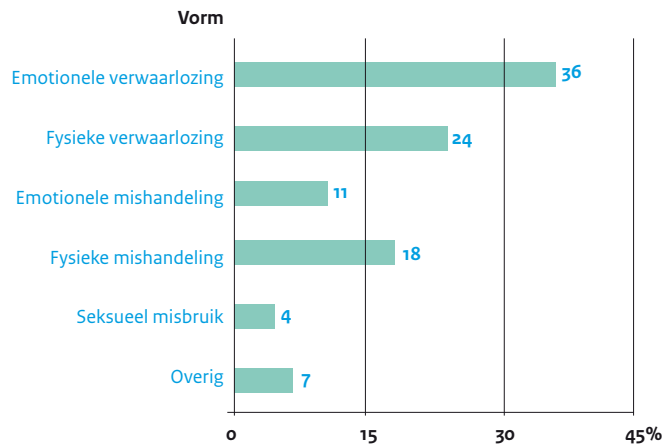
Het college is er in ieder geval verantwoordelijk voor dat: e. wordt voorzien in maatregelen om kindermishandeling te bestrijden.

Vanuit de WMO prestatievelid 2 waren gemeenten al verantwoordelijk voor preventie van kindermishandeling. Met ingang van 2015 biedt de WMO ook het wettelijk kader voor Veilig Thuis (AMHK). Per 1-1-2015 zijn de WMO-bepalingen over het steunpunt huiselijk geweld (SHG) vervangen door bepalingen over het advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (AMHK). Daartoe is na Hoofdstuk 3 een nieuw hoofdstuk ingevoegd, luidende: Hoofdstuk 3a. Advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling

Ook bij de aanpak van kindermishandeling is cliënt-participatie van belang. In 2013 is de **Jongerentaskforce Kindermishandeling** opgericht. De taskforce is onafhankelijk en heeft als doel kinderen en jongvolwassenen te laten meepraten over een effectieve aanpak van kindermishandeling. In de Jongerentaskforce zitten tien jongeren tussen de 15 en 27 jaar. Ze zijn allemaal op de een of andere manier betrokken bij het thema kindermishandeling. Ze werden zelf mishandeld, of kregen ermee te maken in hun klas of vriendenkring. Sommige leden van de taskforce volgen een opleiding voor het werken met ouders of kinderen, en komen op die manier in aanraking met kindermishandeling. De Jongerentaskforce krijgt ondersteuning vanuit Augeo en werkt samen met vertegenwoordigers van bestaande jongereninitiatieven en -platforms in de jeugdzorg.

Percentage van totaal aantal gevallen van kindermishandeling op basis van Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen, 2011

Het ministerie van VWS heeft in 2014 de huidige stand van zaken bij gemeenten op het gebied van de aanpak van kindermishandeling laten onderzoeken. Met als doel het in kaart brengen welke ondersteuning gemeenten eventueel nodig hebben om hen in staat te stellen hun verantwoordelijkheid in het nieuwe jeugdstelsel op het gebied van de aanpak van kindermishandeling op te pakken. Zie het rapport [Regierol van gemeenten bij de aanpak van kindermishandeling \(2014\)](#). In dit rapport zijn de bevindingen, de mogelijke knelpunten en de oplossingen beschreven. Het biedt daarmee een goed handvat voor gemeenten die werk willen maken van de aanpak van kindermishandeling.

De Kinderombudsman geeft in [De gemeentelijke preventie van kindermishandeling \(2014\)](#) aan welke acties gemeenten zouden moeten ondernemen om effectief aan preventie van kindermishandeling te werken. Ook Augeo geeft tien concrete aanbevelingen voor gemeenten in de [Checklist Preventie Kindermishandeling \(2014\)](#).

> Onderwerpen in deze handreiking

Deze handreiking gaat over de nieuwe verantwoordelijkheden van gemeenten vanaf 2015. De handreiking gaat met name in op de samenwerking in de keten, het zorg en hulpaanbod, sturing en beleidsinformatie, Veilig Thuis (AMHK) en de meldcode.

Ga direct naar:

1. [Samenwerking in de keten >>](#)
2. [Zorg en hulp-aanbod >>](#)
3. [Sturing en beleidsinformatie >>](#)
4. [AMHK \(Advies- en meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling\) >>](#)
5. [Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling >>](#)

Samenwerking in de keten

In dit hoofdstuk:

- » [Samenwerking in de keten](#)
- » [Samenwerking in de keten om kindermishandeling te voorkomen](#)
- » [Samenwerking in de keten om kindermishandeling te signaleren en te stoppen](#)
- » [Samenwerking in de keten om effectieve hulp, diagnostiek, bescherming en behandeling voor mishandelde kinderen te organiseren](#)

> Samenwerking in de keten

In alle onderdelen van de aanpak van kindermishandeling, van preventie tot behandeling, is samenwerking in de keten noodzakelijk. Onder andere omdat kindermishandeling een multicausaal probleem is. Gemeenten waren al verantwoordelijk voor preventie van kindermishandeling en voor de aanpak van huiselijk geweld. Met ingang van 2015 zijn ze ook verantwoordelijk voor het tijdig signaleren, ingrijpen en hulpverlening.

Een samenwerking die nu zeer actueel is binnen gemeenten is in het kader van het landelijke programma **Regioaanpak Veilig Thuis**. Hierin werken gemeenten en instellingen aan een verbeterd, toekomstbestendig stelsel voor het

aanpakken van geweld in huiselijke kring, waaronder kindermishandeling. Dat betreft preventie, opvang, herstel en nazorg. Sterker dan in het verleden zal daarbij samenhang worden aangebracht tussen beleid en uitvoering inzake huiselijk geweld enerzijds en kindermishandeling anderzijds. Naast de samenwerking tussen gemeenten en instellingen moeten gemeenten ook onderling regionaal afspraken maken over de besteding van middelen die het rijk beschikbaar stelt aan de centrumgemeenten. Immers, niet alleen de centrumgemeenten, maar alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ketenaanpak van geweld in huiselijke kring en vanaf 1 januari 2015 ook voor de aanpak van kindermishandeling. **De Handreiking Regioaanpak Veilig Thuis** biedt een format voor de regiovisie, die iedere gemeente samen met de centrumgemeente opstelt op het gebied van Geweld in Huiselijke Kring. Dit internetdossier biedt handvatten voor het opnemen van de aanpak van kindermishandeling in deze regiovisie.

Voorbeelden van effectieve samenwerking zijn bijvoorbeeld **Beschermen & Versterken in Noord-Holland**, **het Jeugdbeschermingsplein in Rotterdam**, **het Multidisciplinair Centrum Kindermishandeling in Friesland en Kennemerland**, **het Organisatienetwerk Kindermishandeling van Gelderland**, **SAVE (SAmen werken aan VEiligheid) in Utrecht** en **Signs Of Safety in Drenthe**.

> Samenwerking in de keten om kindermishandeling te voorkomen

Gemeenten zetten al jaren in op samenwerking om kindermishandeling te voorkomen, o.a. in de Regionale Aanpak Kindermishandeling en de aanpak van huiselijk geweld.

De decentralisatie van de jeugdzorg en andere veranderingen in het sociale domein creëren voor gemeenten nieuwe mogelijkheden om met andere partijen effectieve samenwerking aan te gaan, gericht op het voorkomen van kindermishandeling. Om kindermishandeling te voorkomen is het van belang te weten welke factoren en dynamiek kindermishandeling veroorzaken.

De belangrijkste oorzaken zijn hier op een rij gezet.

[Lees meer >>](#)

Wat kan de gemeente doen?

Niet aan alle oorzaken kan de gemeente iets doen, maar een aantal valt wel binnen haar invloedssfeer.

Augeo Foundation formuleerde tien maatregelen en hulpmiddelen waarmee gemeenten kindermishandeling kunnen voorkomen:

1. Screening tijdens de zwangerschap
2. Voorlichting geweldloos opvoeden
3. Voorlichting shaken baby syndroom
4. Opvoedproblemen signaleren
5. Opvoedondersteuning bieden
6. Voorlichting op school
7. Training voor professionals

8. Psycho-educatie na huiselijk geweld
9. Hulp voor kinderen in vrouwenopvang
10. Publieksvoorlichting

In de **Checklist Preventie Kindermishandeling** heeft Augeo iedere maatregel uitgewerkt in a) Wat is het probleem? b) Hoe is het aan te pakken? en c) Wat is het effect?

Om bij te dragen aan het tegengaan van kindermishandeling kan de gemeente afspraken met partijen maken over:

Het voorkomen en tegengaan van armoede middels het armoedebeleid

Scholing- en werkgelegenheidsbeleid gericht op de laagst geschoolden

Nieuwe alloctonen (vluchtelingen) en traumahulpverlening

Opvoedingsondersteuning en voorbereiding op geweldloos ouderschap door JGZ/CJG's

Organiseren (preventief) hulpaanbod voor gezinnen die te maken hebben met een problematische scheiding

Voorlichting over het Shaken Baby Syndroom door zorgverleners rond de zuigeling

Voorlichting aan kinderen over veiligheid, kindermishandeling en weerbaarheid door onderwijs.

Versterken van de pedagogische civil society

> Samenwerking in de keten om kindermishandeling te signaleren en te stoppen

Vaak komt kindermishandeling voor in gezinnen waar problemen zich opstapelen en waarin het niet meer lukt om de eigen situatie te verbeteren. Het ebook **De Praktijk als Landingsbaan** bevat kennis over het voorkomen dat gezinnen in zo'n situatie terecht komen en over hoe deze gezinnen te helpen het roer om te gooien.

Dit ebook helpt beleidsmakers, politici en bestuurders de juiste handelingsstrategie te vinden voor de aanpak van multiprobleemgezinnen. En daarmee bij te dragen aan de aanpak van kindermishandeling.

De garantie dat iedereen die met kinderen en ouders werkt, alert is op signalen van kindermishandeling, deze herkent en hiernaar kan handelen, is vooral een verantwoordelijkheid van de betreffende beroepsgroepen. De overheid geeft met de **Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling** een belangrijke stimulans aan deze verantwoordelijkheid.

Bij 3,4 procent van de kinderen is sprake van kindermishandeling, in de meeste gevallen betreft het verwaarlozing (Alink ea, 2010). Dit aantal is afgelopen jaren niet gedaald. Wel is het aantal kinderen dat signaleerd wordt, toegenomen. Het aantal meldingen bij de AMK's is de afgelopen jaren flink gestegen, maar nog steeds is het aantal kinderen dat gemeld wordt bij het AMK nog geen kwart van alle kinderen die mishandeld worden. Het melden bij het AMK is echter geen doel op zich. Vroegtijdige signalering en zorgen bespreken met ouders zijn zeker zo belangrijk. Ook zonder melding bij de AMK's kunnen mishandelde kinderen de behandeling krijgen waarop ze recht hebben.

Wat kan de gemeente doen?

De gemeente heeft verschillende rollen ten aanzien van de samenwerking in de keten rond signalering en stoppen van kindermishandeling, zie hiervoor de **factsheet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor gemeenten**: Een bijzondere oproep is gedaan door de TaskForce Kinderen Veilig. Alle burgemeesters hebben een brief gekregen met de vraag zich beschikbaar te stellen als **'last resort'** voor mishandelde en misbruikte kinderen. Dat betekent dat kinderen bij het gemeentehuis terecht kunnen met hun verhaal. Een gemeente kan dit laten zien met de 'last resort' sticker. Recent riep de burgemeester van Amsterdam zijn collega's op tot actie tegen kindermishandeling: Kinderen die het slachtoffer zijn van mishandeling moeten zich rechtstreeks tot de burgemeester van hun woonplaats kunnen wenden om hulp te vragen. Die oproep doet de Amsterdamse burgemeester Eberhard van der Laan in zijn **column in de krant Metro**.

Andere acties voor gemeenten zijn:

Stimuleren van bekendheid en daadwerkelijke uitvoering Wet tijdelijk Huisverbod;

Integrale aanpak en compleet aanbod ontwikkelen voor kinderen in armoede;

Meldcode invoeren bij eigen afdelingen, andere sectoren stimuleren om te gaan werken met de meldcode;

Integraal scholingsplan opstellen samen met partijen die met de meldcode moeten gaan werken;

De aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in eigen gemeente of regio bij elkaar brengen;

Publiekscampagnes uitvoeren;

Samenwerking van alle betrokken partijen met Veilig Thuis /AMHK.

> Samenwerking in de keten om effectieve hulp, diagnostiek, bescherming en behandeling voor mishandelde kinderen te organiseren

Gemeenten hebben vanaf 2015 een belangrijke rol in het organiseren van effectieve samenwerking gericht op het hele palet aan diagnostiek, hulp, behandeling en beschermingsmaatregelen. Dit vraagt om **intersectorale en multi-disciplinaire samenwerking** zodat dat wat nodig is op maat gegeven kan worden aan kinderen die mishandeld zijn en hun ouders.

Om privacyregels zo min mogelijk een belemmering te laten zijn voor samenwerking hebben de (geestelijke) gezondheidszorg (ggz), het AMK, Bureau Jeugdzorg en de Raad voor de Kinderbescherming een **Model Samenwerkingsafspraken omtrent informatie-uitwisseling bij de aanpak van kindermishandeling**.

De zorginfrastructuur voor slachtoffers van kindermishandeling is zeer complex. Kinderen en hun ouders hebben te maken met maatschappelijk werk, jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg, jeugdggz en de reguliere somatische gezondheidszorg, eventueel aangevuld met de algemene ggz, verslavingszorg en schuldsanering.

Volwassenen die als kind zijn mishandeld kunnen te maken hebben met ggz, somatische gezondheidszorg, openbare ggz, verslavingszorg en maatschappelijk werk.

Wat kan de gemeente doen?

De gemeente vervult een belangrijke bestuurlijke trekkersrol om met partijen tot een integrale aanpak te komen. Daarbij mogen de partijen die gespecialiseerd zijn in de doelgroepen met een (verstandelijke) beperking zeker niet ontbreken, gezien de kwetsbaarheid van deze groep, en de specifieke kennis die dit vereist. Een organisatie als **MEE** is gespecialiseerd in het bieden van laagdrempelige ondersteuning aan mensen met een beperking. Of de **William Schrikker Groep** die veel kennis en ervaring heeft met jeugdbescherming voor jongeren met een verstandelijke beperking.

Lees meer >>

Zorg- en hulpaanbod

In dit hoofdstuk:

Familiegroepsplan

- » [Hulpaanbod lokaal, bovenlokaal of landelijk inkopen](#)
- » [Sociale wijkteams](#)
- » [Voldoende hulpaanbod na kindermishandeling](#)

Hulpaanbod na seksueel misbruik

- » [Overzicht methoden en programma's](#)
- » [Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld](#)
- » [Kinderen van ouders met psychiatrische of verslavingsproblematiek](#)
- » [Inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering](#)
- » [Samenwerking gemeenten en Raad voor de Kinderbescherming](#)
- » [Justitiële maatregelen: huisverbod](#)
- » [Inzet van Forensich medische expertise](#)
- » [Kwaliteitseisen bij ingrijpende beslissingen](#)
- » [Specifieke groepen](#)

Familiegroepsplan

In de Jeugdwet is vastgelegd dat ouders/gezinnen de mogelijkheid krijgen om samen met familie, vrienden en anderen die tot de sociale omgeving van de jeugdige behoren een **familiegroepsplan** op te stellen. In dat plan kunnen ouders zelf aangeven hoe ze zelf de opvoed- en opgroeisituatie voor hun kind(eren) willen verbeteren. In gevallen van (vermoedens van) kindermishandeling is het praten met kinderen een belangrijk onderdeel van de hulpverlening. Ook hulpverlening aan de dader moet als opgenomen zijn in het familiegroepsplan.

De Jeugdwet geeft een aantal uitzonderingen waarin ouders en jeugdige geen gelegenheid krijgen om eerst een familiegroepsplan te maken, waaronder de situatie waarin het opstellen van een familiegroepsplan de belangen van de jeugdige schaadt, bijvoorbeeld door een concrete bedreiging van de veiligheid of ontwikkeling van het kind. De reden voor deze uitzondering is dat als een professional ernstige onveiligheid (bijv. seksueel misbruik, ernstige verwaarlozing of mishandeling) constateert bij een kind, dan heeft het gezin blijkbaar zelf niet voldoende in die veiligheid kunnen voorzien. Veiligheid voor het kind is dan de eerste prioriteit.

> Hulpaanbod lokaal, bovenlokaal of landelijk inkopen

Gemeenten dienen kennis te hebben van de vormen en de mate waarin kindermishandeling in hun gemeente voorkomt. Dat is essentieel voor een juiste inkoop van hulp. De **Monitor Aanpak Kindermishandeling** geeft gemeenten dit inzicht. Voor effectieve bestrijding van kindermishandeling is een integraal hulpaanbod nodig: zowel preventieve interventies die ouders helpen om op een positieve manier op te voeden, als een effectief hulpaanbod dat gezinnen helpt om kindermishandeling te stoppen, te voorkomen dat het zich herhaalt en dat kinderen helpt de gevolgen ervan te boven te komen. Preventie en vroegtijdige interventies kunnen veelal lokaal georganiseerd worden. De meer specifieke curatieve interventies regionaal en in sommige gevallen landelijk. Zie de **handreiking Bovenlokale Samenwerking** en de **modelovereenkomsten bij bovenregionale inkoop**.

> Sociale wijkteams

Gemeenten dienen te zorgen voor een aanpak waarin korte lijnen zijn met de sociale wijkteams (maatschappelijk werk & generalisten) die gezinnen kunnen bijstaan met praktische zaken (o.a. schuldhulpverlening) en zorg dragen voor stabilisatie. Zie ook **Gemeenten van de Toekomst**, een site van Ministerie van Binnenlandse Zaken met onder andere informatie over sociale wijkteams.

Veel gemeenten kiezen voor een wijkgerichte aanpak bij het creëren van de toegangsfunctie en het integreren van de taken binnen het sociaal domein. In **sociale wijkteams** werken professionals samen in een afgebakende regio om

problematieken te signaleren en kwetsbare bewoners op een passende manier te helpen. Het wijkteam speelt een belangrijke rol in de aanpak van kindermishandeling. Door JSO is een **Handreiking Huiselijk geweld en wijkteams** ontwikkeld over de rol van het wijkteam en de in te zetten methodieken en instrumenten voor preventie, (vroeg)signalering, (toeleiden naar) hulp en nazorg. Het is belangrijk dat de professionals in het team vaardig zijn in het herkennen en aan de orde stellen van kindermishandeling en bekend zijn met de meldcode. Daarnaast moeten afspraken helder zijn over informatieuitwisseling en dient een nauwe samenwerking met het Veilig Thuis (AMHK) geborgd te worden. Het **model-privacy convenant Veiligheidshuisen** is een bruikbaar voorbeeld.

> Voldoende hulpaanbod na kindermishandeling

Een nieuwe taak voor gemeenten is het zorg dragen voor de beschikbaarheid van voldoende en kwalitatieve behandelprogramma's. De gezondheidsraad schrijft in haar rapport **Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling** dat in ons land veel interventies worden toegepast zonder deugdelijke onderbouwing van werkwijze en effectiviteit. Het effectieve hulpaanbod dat op dit moment in Nederland voor handen is, is landelijk in onvoldoende mate beschikbaar. Zoals bijvoorbeeld het geval is bij programma's als TraumaFocused Cognitive Behavioral Therapy (**Horizonmethodiek in het Nederlands**), Eye Movement Desensitization & Reprocessing (**EMDR**) en ParentChild Interaction Therapy (**PCIT**). Gemeenten staan voor de opgave om voldoende effectieve

behandelprogramma's beschikbaar te maken, via regionale, of in sommige gevallen van zeer specialistische hulp, landelijke afspraken. Meer informatie over waar gemeenten deze hulp kunnen inkopen is te vinden op de site van het **Kenniscentrum Kinder- & Jeugdpsychiatrie**. Veel mishandelde kinderen hebben een trauma opgelopen. Van belang is dat dit herkend wordt middels screening en indien nodig behandeling wordt geboden. Nederland kent een aantal top referente traumacentra. Deze traumacentra behandelen kinderen en volwassenen die in relatie tot vroegkinderlijke chronische traumatisering gediagnosticeerd zijn op veelal een combinatie van complexe posttraumatisch stress syndroom (PTSS), angst en persoonlijkheidsstoornissen en dissociatieve problematiek, gepaard aan een hoge mate van comorbiditeit. De behandeling is voornamelijk ambulante en wordt verspreid over Nederland georganiseerd met het oog op toegankelijkheid voor patiënten. Het gaat om de volgende organisaties: **Altrecht, GGZ Drenthe, GGZ Eindhoven, GGZ Centraal, GGZ Friesland, Jeugdriagg NHZ, Parnassia/Bavogroep, Reinier van Arkel stichting** en **de Viersprong**. Het NJi is in 2013 een **kenniskring** gestart gericht op de aansluiting van vraag en aanbod bij hulp na kindermishandeling. Uit onderzoek komen diverse knelpunten naar voren wat betreft de aansluiting tussen hulpvragen van mishandelde kinderen en hun ouders en het beschikbare aanbod. Zo is er in 2010 volgens 22 RAK regio's (Regionale Aanpak Kindermishandeling) in het bestaande zorgaanbod na kindermishandeling sprake van onvoldoende aanbod en van onvoldoende benutting van het bestaande aanbod.

Ook ontbreekt (genoeg) specifiek aanbod voor de zorg na kindermishandeling (Kooijman et al., 2010).

De bevindingen van de kenniskring verschijnen in 2015 op de NJi-site.

> **Hulpaanbod na seksueel misbruik**

Seksueel geweld komt zowel voor in het huiselijk geweld tussen volwassenen als in de vorm van kindermishandeling.

Dan spreken we over seksueel misbruik. Daarnaast is er seksueel geweld gepleegd door onbekenden (aanranding en verkrachting). In opdracht van het Partnership Aanpak Seksueel Geweld is in 2010 en 2011 het **Pilotproject 'Verbetering van de regionale ketenaanpak seksueel geweld'** uitgevoerd in de regio's Eindhoven en Utrecht. Hun ervaringen zijn verwerkt in een stappenplan, ter inspiratie voor andere gemeenten. Methodieken gericht op preventie van en hulpverlening bij seksueel geweld zijn te vinden in de databank Seksueel geweld.info. Deze databank levert voor gemeenten en zorgaanbieders veel richtlijnen voor de inkoop en programmering van de zorg.

> **Overzicht methoden en programma's**

NJi en Movisie hebben een **overzicht** gemaakt van preventieve en curatieve interventies uit de Databank Effectieve Jeugdinterventies en de Databank Effectieve interventies huiselijk geweld die in verband met kindermishandeling/huiselijk geweld uitgevoerd (kunnen) worden. Voorbeelden van succesvolle interventies zijn **Voorzorg, Triple P, Home Start** en **Stevig Ouderschap**. Omdat in Nederland nog onvoldoende onderzoek is gedaan

naar hulpprogramma's bij kindermishandeling biedt het overzicht van bewezen effectieve interventies een beperkt beeld van de mogelijkheden. Er zijn programma's die (nog) niet zijn onderzocht op effectiviteit, maar die wel voldoen aan de voorwaarden zoals beschreven in '**Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling**'. Dat zijn bijvoorbeeld programma's als **Signs of Safety** en **Ambulante Spoedhulp**.

Meer informatie over werkzame principes bij kindermishandeling is te vinden in het document: **Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling?** en op de site van het **Landelijk Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie**.

> **Kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld**

Ongeveer 90 procent van de kinderen die opgroeien in een gewelddadig gezin zijn hier getuige van. Ze voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen. Kinderen die thuis getuige zijn van geweld lopen ernstige psychische schade op. 40% tot 60% raakt getraumatiseerd doordat zij getuige zijn van de mishandeling tussen hun ouders.

Er is een databank van **effectieve interventies huiselijk geweld**, hier zijn diverse interventies beschreven voor kinderen die te maken hebben met huiselijk geweld. Op de site van Movisie is informatie te vinden over het programma **Let op de Kleintjes**, een psyche-educatieve cursus voor kinderen die getuige zijn (geweest) van huiselijk geweld. **Storm en Spetters** is ook een programma voor kinderen van 4 tot 7 jaar die getuige zijn geweest van huiselijk geweld en hun (verzorgende) ouders.

> **Kinderen van ouders met psychiatrische of verslavingsproblematiek**

Gemiddeld heeft in elke gemeente ongeveer 17% van de kinderen onder de 18 jaar een ouder met een psychisch probleem of een verslaving. Niet al deze kinderen hebben professionele zorg nodig. Een deel redt zich prima, ondanks de situatie, of heeft voldoende steun in de omgeving. Voor een ander deel is ondersteuning echter wel gewenst en ook van belang voor het voorkomen van verschillende psychosociale problemen. De Kindcheck in de meldcode Kindermishandeling helpt om deze groep op tijd te signaleren en ondersteuning te bieden. Gemeenten spelen in de organisatie van deze zorg een belangrijke rol. Voor kinderen van ouders met een psychiatrische en/ of verslavingsproblematiek bieden veel GGZ-instellingen KOPP groepen. Het Trimbosinstituut heeft in een **factsheet** de belangrijkste feiten over (het preventieve aanbod voor) kinderen van ouders met psychische problemen (KOPP) en kinderen van verslaafde ouders (KVO) beschreven. Specifiek voor gemeenten verscheen de **Handreiking KOPP/KVO**.

> **Inzet van jeugdbescherming en jeugdreclassering**

De gemeente is met ingang van de nieuwe Jeugdwet verantwoordelijk voor de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering. Gemeenten mogen met ingang van de nieuwe Jeugdwet voor de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering alleen overeenkomsten aangaan met gecertificeerde instellingen. Het normenkader, opgesteld om de kwaliteit van de jeugdbescherming en jeugdreclassering te borgen, vormt

de basis voor certificering en helpt instanties om te komen tot een goede uitvoering van de kinderbescherming of jeugdreclasseringmaatregel. Meer informatie leest u in de **Factsheet Certificering** en in de **Factsheet prioriteitenlijst gedwongen kader**.

De afgelopen twee jaar is door het ministerie van Veiligheid en Justitie aandacht besteed aan innovatie en kwaliteitsverbetering in de jeugdbescherming. Dit heeft voornamelijk plaatsgevonden in de zogenaamde **Vliegwielpjecten**. Deze projecten richtten zich op het inhoudelijk vernieuwen van de jeugdbescherming door onder andere het eerder inzetten van de jeugdbeschermingsexpertise (in het vrijwillig kader) om maatregelhelp te voorkomen en door het verbeteren van de Deltamethode. Hiermee valt een afname van het aantal ondertoezichtstellingen (OTS) en uithuisplaatsingen (UHP) te realiseren, zo is de laatste jaren gebleken. Dat is prettig voor ouders en kinderen, maar ook voor wethouders: het is goedkoper en loont financieel voor gemeenten.

In het rapport **Kinderen blijvend veilig** van het NJi (2014) is te lezen dat de werkzame factoren van de vliegwielpjecten onder andere zijn:

A. Alle vernieuwingen bevatten elementen van samenwerking met ouders en jeugdigen, waarbij de eigen regie en eigen kracht versterkt wordt. Hierbij is in de meeste gevallen ook sprake van samenwerking met het eigen netwerk van het gezin en worden er uitspraken gedaan over de wijze waarop de jeugdige bij het proces wordt betrokken.

B. Samenwerking in de keten. Zowel projecten die zich hebben gericht op de samenwerking met de jeugdzorgketen (jeugdzorgaanbieders, jeugd-(l)vb, jeugd-ggz, Raad voor de Kinderbescherming), als projecten waarin ook samenwerking is georganiseerd met het 'voorveld' of eerste lijn (CJG, wijkteam) en/of met andere leefdomeinen (onder andere onderwijs, verslavingszorg, volwassen-ggz). Uitgangspunt en doelstelling is in alle gevallen voor het gezin het aantal verschillende gezichten te beperken en te werken vanuit één plan.

C. De kennis, competenties en ervaring van de jeugdbeschermer vormen een cruciale factor. De beschreven projecten borduren nagenoeg allemaal voort op de Deltamethode. In de vernieuwingen van de jeugdbescherming is de rol van de professional en hoe deze ouders en kinderen bejegt en met ze communiceert nog steeds cruciaal. Eén van de belangrijkste werkzame factoren in de relatie cliënt-professional wordt bepaald door de vraag of er een 'fit' of 'klik' is tussen hen.

Gemeenten zouden deze werkzame factoren als voorwaarde kunnen stellen bij de inkoop van jeugdbescherming. De VNG zal gemeenten in 2015 hierbij ondersteunen.

> Samenwerking gemeenten en Raad voor de Kinderbescherming

De verantwoordelijkheid om de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen ligt per 11-2015 bij de gemeente. Daarnaast hebben het AMHK en de Gecertificeerde Instellingen ook de bevoegdheid om rechtstreeks de Raad voor de Kinderbescherming in te

schakelen. Zij moeten dan wel de gemeente op de hoogte stellen. De **Handreiking 'Terughoudend waar het kan, doorpakken waar nodig'** behandelt de afspraken die gemeenten en de Raad voor de Kinderbescherming dienen te maken. Het betreft hier procesafspraken over hoe een verzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming ingediend, besproken en afgehandeld wordt. De gemeente en de Raad dienen ook afspraken te maken over betrokkenheid van de Raad in situaties waar kinderbeschermingsmaatregelen worden overwogen, maar waar (nog) geen verzoek tot onderzoek is gedaan. De Raad kan in dit geval advies geven, waardoor in sommige gevallen gedwongen maatregelen kunnen worden voorkomen.

> Justitiële maatregelen: huisverbod

De gemeenten hebben al mogelijkheden om in te grijpen bij ernstige vormen van kindermishandeling. Bij gevallen van huiselijk geweld kan de burgemeester een tijdelijk huisverbod opleggen. In de praktijk zijn hier vaak ook kinderen bij betrokken. Het huisverbod kan ook opgelegd worden als er sprake is van louter kindermishandeling. Het huisverbod houdt in dat een pleger van huiselijk geweld (partnergeweld of kindermishandeling) in beginsel tien dagen zijn of haar woning niet mag betreden. In deze periode kan hulpverlening op gang komen.

Uit een pilot in Rotterdam bleek de inzet van een weegteam versterkend te werken. Het weegteam, bestaande uit professionals van de GGD, politie, Centrum voor Dienstverlening en Bureau Jeugdzorg, onderzoekt op basis van melding(en) van kindermishandeling of een huisverbod

ingezet kan worden. Waarna ze een advies uitbrengt over het al dan niet uit huis plaatsen van de pleger. Bij een positief advies wordt een hulpofficier van justitie (politie) benaderd om een huisverbod screening uit te voeren. Deze beslist uiteindelijk ook namens de burgemeester (via mandaat) tot het wel of niet opleggen van een huisverbod. Met voldoende capaciteit kan deze werkwijze ingevoerd worden. In de **Samenvatting evaluatie pilot geplande screening huisverbod bij kindermishandeling** zijn daarvoor een aantal aanbevelingen opgenomen.

Strafrechtelijke aanpak

Ook strafrechtelijk kan er ingegrepen worden bij kindermishandeling. Kindermishandeling is niet toegestaan. Uit **onderzoek van Bureau van Montfoort (2010)** blijkt dat slechts eenderde van de aangiften van kindermishandeling leidt tot veroordeling. De Nationaal Rapporteur Corinne Dettmeijer pleit in haar rapport **Op goede grond** voor een lagere drempel tot politieonderzoek, zowel in het geval van aangifte als in het geval van ambtshalve onderzoek. De overheid zou er op moeten aansturen de drempel om te melden te verlagen, zodat meer potentiële gevallen van seksueel geweld onderzocht kunnen worden. Het is immers aan het AMK respectievelijk de politie om uit te zoeken of vermoedens van seksueel geweld al dan niet gegrond zijn, niet aan de melder. Dankzij strafrecht kan aan de dader ook hulpverlening worden opgelegd, zodat herhaling in de toekomst zoveel mogelijk wordt voorkomen. Om beter gebruik te maken van het strafrecht zijn afspraken gemaakt over de samenwerking AMHK, politie en OM over verbeterde

instroom en opsporing en vervolging. Zie ook het **AMHK Handelingsprotocol**.

> Inzet van Forensich medische expertise

Het AMHK moet beschikken over voldoende deskundigheid op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling. Hiervoor dient in ieder geval een arts met deskundigheid op het gebied van kindermishandeling beschikbaar te zijn. Uit de toelichting bij de Jeugdwet blijkt dat het AMHK, indien nodig, ook medisch forensische expertise dient in te schakelen. De wijze waarop het AMHK invult wanneer een arts wordt ingezet, moet door het AMHK schriftelijk worden vastgelegd. De gemeente dient er voor te zorgen dat forensisch medische expertise bij kindermishandeling beschikbaar is. Deze expertise is soms bij vertrouwensartsen, jeugdartsen, kinderartsen of eerstelijns forensische artsen van de GGD aanwezig. De Forensische Polikliniek Kindermishandeling (FPKM) is een expertisecentrum voor letselonderzoek bij kinderen en verricht forensischmedisch onderzoek bij 0 tot 18jarigen. Als het FPKM wordt ingezet betaalt de gemeente volgens het woonplaatsbeginsel de rekening. Het FPKM is één van de landelijk werkende instellingen waar de VNG namens alle gemeenten **inkoopafspraken** mee heeft gemaakt.

Artsen die vermoeden dat hun minderjarige patiënt slachtoffer is van mishandeling kunnen sinds 12 december 2014 dag en nacht contact opnemen met het **Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling (LECK)**. Hoewel elke arts zich inzet om kindermishandeling te signaleren, is

niet elke arts expert op dit gebied. In het LECK bundelt de Nederlandse top van de klinische en forensische pediatrie zijn krachten.

> Kwaliteitseisen bij ingrijpende beslissingen

De kwaliteitseisen voor jeugdhulpaanbieders en het toezichtsregime van de Jeugdwet zijn ook van toepassing op het AMHK. Dit betreft eisen zoals de norm van verantwoorde werktoedeling, systematische kwaliteitsbewaking, een verklaring omtrent het gedrag (VOG) voor medewerkers, de meldplicht calamiteiten en geweld en de verplichting om een vertrouwenspersoon in de gelegenheid te stellen zijn werk te doen.

De Kinderombudsman onderzocht **hoe ingrijpende beslissingen in de jeugdzorg tot stand komen**. Het gaat soms om ingrijpende beslissingen zoals onder toezichtstelling of uithuisplaatsing. Aanvullend op de kwaliteitseisen van de Jeugdwet heeft de kinderombudsman een aantal randvoorwaarden beschreven waar feitenonderzoek en rapportages die onderbouwing geven aan dit soort beslissingen, aan zouden moeten voldoen. Bijvoorbeeld het gescheiden beschrijven van feiten en meningen en het standaard toepassen van hoor en wederhoor.

Met de verantwoordelijkheid die gemeenten hebben voor de hele aanpak van kindermishandeling, is hier voor hen een belangrijke regisserende rol weggelegd. De kwaliteitseisen uit de Jeugdwet dienen gemeenten mee te nemen in de

inkoopgesprekken en afspraken met zorgaanbieders, met als richtlijn de randvoorwaarden die de kinderombudsman opstelde.

> Specifieke groepen

- Vrouwelijke genitale verminking, zie ook het rapport **Bestrijding vrouwelijke genitale verminking;**
- Seksueel misbruik binnen instellingen of pleeggezinnen, zie ook het rapport **Commissie Samson** en het **Kwaliteitskader Voorkomen seksueel misbruik in de jeugdzorg** van de commissie Rouvoet;
- **Kinderpornografie;**
- **Huwelijksdwang** zie ook de **databank effectieve interventies huiselijk geweld** en het bericht over het **landelijk knooppunt huwelijksdwang en achterlating;**
- **Ergereleateerd geweld** zie ook de **databank effectieve interventies huiselijk geweld;**

Münchhausen By Proxy Syndroom, Dit syndroom is een vorm van lichamelijke kindermishandeling waarbij de ouders, meestal moeders, het kind opzettelijk ziek maken of beweren dat het kind ziek is. In de meeste gevallen kunnen artsen niets vinden naar aanleiding van de symptomen die de ouders aangeven, maar als de artsen iets vinden, is dit meestal veroorzaakt door de ouders zelf door bijvoorbeeld vergiftiging (Bron: Nederlands Jeugd Instituut, 2013). zie voor meer informatie: www.stombp.nl

Sturing en beleidsinformatie

In dit hoofdstuk:

- » [Sturing op effectieve hulp rond kindermishandeling](#)
- » [Monitoring](#)
- » [Prestatieindicatoren](#)
- » [Maatschappelijke kostenbaten analyses](#)
- » [Informatievoorziening sociaal domein](#)

> [Sturing op effectieve hulp rond kindermishandeling](#)

Gemeenten kunnen via inkoop sturen op de kwaliteit van het hulpaanbod rond kindermishandeling. Uit [onderzoek naar de regierol van gemeenten bij de aanpak van kindermishandeling](#) uit 2014 blijkt dat in de op dat moment beschikbare beleidsplannen jeugd het aanbod rondom kindermishandeling nergens afzonderlijk wordt beschreven. Onbekendheid met het huidige en beschikbare hulpaanbod voor gevallen van kindermishandeling vergroot de kans dat er niet voldoende of ineffectieve hulp wordt ingekocht. Gemeenten kunnen hun kennis vergroten, en daarmee hun sturingsimpact, door te werken met de [Monitor Aanpak Kindermishandeling](#) en de [basiskennis over effectieve programma's](#) te raadplegen.

In dit verband is bewustzijn van de risico-regelreflex van belang. Bescherming van kwetsbare kinderen is een verantwoordelijke taak waarbij tragische incidenten helaas onvermijdelijk zijn. Het rapport [Risico-regelreflex in de jeugdzorg](#) gaat over de omgang met dergelijke incidenten. In de samenvatting is te lezen dat incidenten die de media halen, in de perceptie van de geïnterviewde bestuurders en managers, tot op heden vrijwel altijd tot nieuwe maatregelen leiden. De effectiviteit van deze nieuwe maatregelen is veelal tenminste niet bewezen en gaan zeker ten koste van de uitvoeringscapaciteit, zodat er per saldo minder kinderen beschermd kunnen worden. Maatregelen kunnen zowel worden opgelegd 'van bovenaf' door het Rijk of door eisen die inspectiediensten stellen in reactie op incidenten, maar ook doordat de sector zelf het initiatief wil houden en daarom met maatregelen na incidenten komt. Een derde benoemd mechanisme is dat de angst voor (strafrechtelijke) aansprakelijkheid na incidenten ertoe kan leiden dat de medewerkers in de jeugdzorg bureaucratiseren. De transitie van de jeugdzorg naar gemeenten zorgt voor een nabijheid van het nieuwe lokale bestuur die kan leiden tot meer risico-regelreflex in de jeugdzorg, maar ook een kans biedt om deze te beteugelen. Het organiseren van professionele ruimte en het bewaken ervan door vroegtijdige betrokkenheid van gemeenteraden worden als grootste kansen gezien.

> Monitoring

Het beleid van gemeenten is effectiever als dit is gebaseerd op kennis en informatie. Kennis over wat werkt en informatie over aantallen, zoals het aantal kinderen dat te maken heeft met kindermishandeling, het aantal meldingen bij het AMK, welke groepen het meest melden en welke niet of nauwelijks. Daarnaast is informatie nodig over de effecten van beleidsmaatregelen. Op basis daarvan kan beleid bijgestuurd worden. Gemeenten kunnen de effecten van hun beleid volgen met de **Monitor Aanpak Kindermishandeling**. Deze monitor brengt op gemeenteniveau zowel de aard en omvang van kindermishandeling in beeld als de kwaliteit van de ketenaanpak. Aanmelden voor de monitor kan met dit [online formulier](#).

In de **brief** die de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik stuurde aan alle burgemeesters en wethouders, doet zij een appel op de gemeente om risicogezinnen in beeld te hebben en effectieve interventies toe te passen bij deze gezinnen.

Om zicht te krijgen op het aantal risicogezinnen binnen een gemeente of regio is de **Jeugdmonitor van CBS** te raadplegen. De Jeugdmonitor is ingedeeld in vijf domeinen: jongeren en gezin, gezondheid en welzijn, onderwijs, arbeid en veiligheid en justitie. Elk domein bevat een groot aantal gedetailleerde indicatoren, waarvan enkele ook relevant zijn voor de aanpak van kindermishandeling, zoals jongeren in armoede of ouders die het gevoel hebben de opvoeding van hun kind(eren) niet aan te kunnen. Via [JeugdLink](#) zijn deze gegevens per gemeente op te vragen.

Veilig Thuis/AMHK zijn op basis van de AMvB bij de Wmo 2015 verplicht om gegevens aan het CBS te leveren. Daarmee wordt o.a. inzicht verschaft in het aantal adviezen, het aantal meldingen, het aantal onderzoeken, de aard van het geweld of de mishandeling, doorlooptijden en de hoedanigheid van adviesvragers en melders. In de Handreiking **Prestatie-indicatoren voor Veilig Thuis** zijn suggesties opgenomen voor uitbreiding en specificatie van de verplichte set van gegevens. Bijvoorbeeld gericht op de vraag hoe de meldingen zijn doorgezet, de ketensamenwerking of de laagdrempeligheid van het meldpunt.

> Prestatie-indicatoren

Een prestatie-indicator is een meetlat die laat zien in welke mate een prestatie wordt geleverd, een vastgesteld doel wordt gehaald, of in welke mate factoren op orde zijn die van belang zijn voor het halen van dat doel. Het is gereedschap om een idee te krijgen van de kwaliteit van een dienst of een zorgverlening (**NJi** 2013). In de jeugdsector groeit het gebruik van prestatie-indicatoren om meer zicht te krijgen op de kwaliteit van de diensten. Zie ook de **brief aan de Tweede Kamer over outcome indicatoren** (juni 2014) en de handreiking van NJi **Outcome in zicht, Werken met prestatie-indicatoren in de jeugdhulp** (mei 2014). Gemeenten kunnen prestatie-indicatoren benutten voor het verkrijgen van beleids- en sturingsinformatie.

Een ander type indicatoren zijn zogenaamde proces-indicatoren, die leiden tot informatie over meldingen bij het AMHK en de mate van signaleren.

Zie bijvoorbeeld onderstaande '**procesindicatoren**' van de jeugdgezondheidszorg.

Kindermishandeling

De indicator 'kindermishandeling' geeft het percentage kinderen waarbij de medewerker kindermishandeling vermoedt, het percentage van deze kinderen waarbij vanwege dit vermoeden een eerste gesprek met de ouders heeft plaatsgevonden en het percentage waarbij de jeugdgezondheidszorg een actie heeft ondernomen naar aanleiding van het eerste gesprek. Ten slotte geeft de indicator inzicht in het percentage kinderen waarbij binnen vier weken na melding en/of verwijzing een follow-up heeft plaatsgevonden door de jeugdgezondheidszorg

Vrouwelijke genitale verminking

De indicator 'vrouwelijke genitale verminking' is een specifieke vorm van kindermishandeling. De indicator moet duidelijk maken of organisaties in de jeugdgezondheidszorg weten van de meisjes die een risico lopen op besnijdenis, en of zij besneden zijn.

Het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg (NCJ) geeft momenteel uitvoering aan een project getiteld **Jeugd in Beeld**. Dit heeft als doel de registratie van kindgegevens in het digitale dossier jeugdgezondheidszorg te ontsluiten op specifieke onderwerpen voor organisaties binnen de jeugdgezondheidszorg (en in de toekomst ook voor gemeenten en overheid). De focus is daarbij gelegd op de gegevensverzameling voor de indicatoren 'bereik jeugdgezondheidszorg' en 'kindermishandeling'.

Ook de organisaties voor Jeugdhulp meten op een aantal indicatoren om de resultaten van de geboden hulp in kaart te brengen. Omdat kindermishandeling in deze indicatoren niet apart is benoemd zijn niet direct de resultaten van hulp aan kinderen die mishandeld zijn na te gaan. Wel zijn er twee indicatoren specifiek voor de jeugdbescherming opgenomen, namelijk:

- Mate waarin de kwaliteit van de opvoedingsomgeving is verbeterd.
- Mate waarin jeugdbeschermingsmaatregelen succesvol zijn beëindigd.

De geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg werken met een uitgebreide set van prestatie indicatoren. De zorgverzekeraars hebben het monitoren van de resultaten van de zorg aan de hand van deze set (Routine Outcome Monitoring (ROM)) verplicht gesteld. Hierin is kindermishandeling niet apart opgenomen.

> Maatschappelijke kosten- baten analyses

Gemeenten werken steeds vaker met kosten-batenanalyses van maatschappelijke problemen bij het vaststellen van hun beleid. Zorgverzekeraars gebruiken kosten-batenanalyses om te beslissen of ze wel of niet geld uitgeven aan vaccinaties of andere preventieve gezondheidsmaatregelen. In 2005 publiceerde gezondheidseconoom Willem Jan Meerding, senior adviseur bij de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg, **een berekening van de kosten van kindermishandeling**. Enkele jaren daarvoor had de Amerikaanse wetenschapster Suzette Fromm Reed al een schatting gemaakt van wat kindermishandeling de Amerikaanse samenleving kostte: 94 miljard dollar per jaar.

Meerding kwam voor Nederland uit op minimaal 965 miljoen euro per jaar. De gevolgen en kosten van kindermishandeling zijn enorm en wegen niet op tegen de kosten voor effectieve preventie en hulp. Volgens professionele informanten (die lang niet alles zien en ook niet op elk vermoeden actie ondernemen) worden 3,4% van alle kinderen mishandeld, zo concluderen we uit de nationale prevalentie studies. Studies waarin scholieren zelf gevraagd zijn naar ‘vervelende en nare gebeurtenissen’ leveren hogere cijfers op, namelijk ca 19% of 10%. Dat is 1 op 10 en misschien zelfs 1 op 5 kinderen.

De ACEstudie en de Nederlandse replicatie hiervan door TNO in opdracht van Augeo laat zien dat 19% van de ondervraagde volwassenen zegt emotioneel mishandeld te zijn, 17% fysiek mishandeld, 10% seksueel misbruikt en 21% emotioneel verwaarloosd. Deze cijfers maken duidelijk dat kindermishandeling een probleem is met grote impact op heel veel terreinen. Kindermishandeling is geen geïsoleerd probleem van een kleine groep is. Het is een groot en vaak verzwegen probleem dat aan de wortel ligt van heel veel andere problemen waar we als maatschappij mee te maken hebben en waar gemeenten zich, zeker in het licht van de decentralisatie, verantwoordelijk voor moeten voelen.

> Informatievoorziening sociaal domein

Uitgangspunt is dat bij vermoedens van kindermishandeling en –misbruik informatiedeling nodig is om veiligheid te kunnen bieden. Daarbij is het belangrijk om deze informatiedeling te beperken tot de directe kring van belanghebbenden en daarover goede afspraken te maken. In de afspraken van het nieuwe college kan worden opgenomen dat binnen het sociaal domein die lijst als

basis dient voor de informatiedeling met OM en Politie op het grensvlak van zorg en veiligheid. Zie ook **ledenbrief VNG, maart 2014**. Gemeenten worden de komende jaren verantwoordelijk voor vrijwel de volledige ondersteuning aan kwetsbare burgers. Uitgangspunt is dat de dienstverlening zo wordt georganiseerd dat het beter, zo nodig integraal én tegen lagere kosten kan plaatsvinden. Om dit mogelijk te maken, is het goed de informatiebehoefte van gemeenten in kaart te brengen en na te gaan of er ruimte is gezamenlijke standaarden voor gegevens en werkprocessen te ontwikkelen. De resultaten kunnen mogelijk een rol spelen in de nog lopende wetgevingstrajecten. Samen met een groep gemeenten heeft KING een verkenning uitgevoerd naar informatievoorziening in het sociaal domein. Deze verkenning is uitgevoerd in opdracht van de VNG. Zie voor de resultaten: **Verkenning Informatievoorziening Sociaal Domein**.

Veilig Thuis/Advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling (AMHK)

In dit hoofdstuk:

- » [Bovenlokaal meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling](#)
- » [Wettelijke taken AMHK](#)
- » [AMvB AMHK](#)
- » [Regioaanpak Veilig Thuis](#)

> Bovenlokaal meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling

De gemeente heeft vanaf 1-1-2015 de verantwoordelijkheid om op bovenlokaal niveau een Advies en Meldpunt voor Huiselijk geweld en Kindermishandeling (AMHK) georganiseerd te hebben. De naam van het gecombineerde meldpunt wordt '**Veilig Thuis**' met als ondertitel: Advies en Meldpunt Huiselijk Geweld en Kindermishandeling. Hoewel het AMHK in de uitvoeringspraktijk de naam Veilig Thuis meekrijgt, wordt in het model Handelingsprotocol de aanduiding voor de functie gehanteerd die ook in de Wet Maatschappelijk Ondersteuning wordt gebruikt: AMHK.

In dit AMHK worden het huidige **Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) en Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)** geïntegreerd. De VNG geeft in het **model Handelingsprotocol** een advies aan gemeenten over de richtlijnen die zij met betrekking tot de uitvoering van de taken, kunnen meegeven aan het AMHK in hun regio. Tevens helpt de VNG de gemeenten bij het opzetten van het Veilig Thuis via het **Ondersteuningsprogramma AMHK**. Dit ondersteuningsprogramma loopt in 2015 nog door.

De inrichting van het AMHK door de gemeente, was een van de prioriteiten in de **focuslijst 2014**. Het minimumscenario dat gerealiseerd moet worden voor 2015, is de realisatie van het frontoffice van het AMHK waar meldingen en adviesvragen centraal kunnen worden aangenomen en geregistreerd en naar de juiste professionals kunnen worden doorgeleid. Een aantal regio's kiezen voor deze minimumvariant van een geïntegreerde frontoffice en houden voor de backoffice de huidige structuur voorlopig aan. Deze regio's nemen meer tijd voor het voortraject, dat inderdaad niet onderschat moet worden. Gemeenten dienen tijd te nemen voor het opstellen van een gezamenlijke visie rond aanpak kindermishandeling, zodat de verwachtingen zijn afgestemd. Dit vergemakkelijkt de positionering en inrichting van de nieuwe AMHK organisatie. Een mooi voorbeeld van zo'n gezamenlijk visie is opgesteld door de vier grootste gemeenten: **Een Veilig Thuis**.

Het AMHK krijgt een wettelijke verankering in de Wmo. Er is gekozen voor de Wmo en niet de Jeugdwet omdat het niet logisch is om een meldpunt, dat bedoeld is voor de hele bevolking, te verankeren in een wet die zich specifiek richt op jeugdigen. Het kwaliteit- en toezichtkader van de nieuwe Jeugdwet is wel van toepassing voor het AMHK. Dat betekent dat voor het AMHK dezelfde kwaliteitseisen gelden als voor jeugdhulpaanbieders en dat de rijksinspectie toezicht houdt op de kwaliteit en de naleving van de wet.

> **Wettelijke taken AMHK**

Veilig Thuis heeft de volgende wettelijke taken (art. 4.1.1 lid 2 en lid 3):

- het geven van advies en zo nodig het bieden van ondersteuning aan ieder die in verband met een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling om dit advies vraagt;
- het fungeren als meldpunt voor gevallen of vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling;
- het naar aanleiding van een melding onderzoeken of daadwerkelijk sprake is van huiselijk geweld of kindermishandeling;
- het beoordelen van de vraag of - en zo ja tot welke stappen de melding aanleiding geeft;
- het in kennis stellen van een instantie die passende professionele hulp kan verlenen, van de melding, indien het belang van de betrokkene of de ernst van de situatie daartoe aanleiding geeft;

- het in kennis stellen van de politie of de raad voor de kinderbescherming van een melding van (een vermoeden van) huiselijk geweld of kindermishandeling indien het belang van de betrokkene of de ernst van het feit daar aanleiding toe geeft;
- indien het AMHK een verzoek tot onderzoek doet bij de raad voor de kinderbescherming, het in kennis stellen van het college van B&W;
- het op de hoogte stellen van de melder van de stappen die naar aanleiding van zijn melding zijn ondernomen.

Een AMHK dient minimaal deze in de wet genoemde taken uit te voeren. Daarnaast kan een college van B&W het AMHK de opdracht geven om andere (niet-wettelijke) taken in de sfeer van huiselijk geweld en kindermishandeling uit te voeren. Om de wettelijke taken uit te voeren biedt de Wmo 2015 het AMHK een specifieke bevoegdheid. Het AMHK heeft de bevoegdheid om zonder toestemming van de betrokkene(n) persoonsgegevens te verwerken. Gemeenten krijgen de vrijheid om het operationele proces van het AMHK en de integratie van het AMHK in de jeugd en volwassenenketen vorm te geven. Het is van belang dat vanuit perspectief van de burger het AMHK opereert als één organisatie, die de functies in samenhang aanbiedt. Voor de positionering is het van belang dat het AMHK een schakel vormt tussen de jeugdketen en de aanpak van geweld in huiselijke kring voor volwassenen, waarbij zowel de toeleiding naar vrijwillige hulp als de doorgeleiding naar het gedwongen kader cruciaal is.

> AMvB AMHK

Bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) worden extra eisen gesteld aan de deskundigheid en de werkwijze (doorlooptijden, bereikbaarheid). Het **Besluit Jeugdwet**, dat 21 november 2014 gepubliceerd is, wijzigt in artikel 9.17 regels over het AMHK in Uitvoeringsbesluit Wmo 2015.

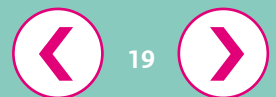
De verwachting is dat met het samenvoegen van het AMK en het SHG meer integraal gewerkt gaat worden en het voor burgers en professionals duidelijker is waar ze met signalen en vragen over geweld in huiselijke kring terecht kunnen. Zowel in werkwijze en cultuur zijn er verschillen tussen het AMK en SHG. Dit is inzichtelijk beschreven in **Een Veilig Thuis**, een gemeentelijke visie op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Het scholingsprogramma AMHK en het handelingsprotocol helpen deze verschillen te overbruggen.

> Regioaanpak Veilig Thuis

In het kader van de aanpak van geweld in huiselijke kring moeten gemeenten een regiovisie maken, waarin de regionale afspraken staan over de besteding van de middelen die het rijk beschikbaar stelt aan de centrumgemeenten vrouwenopvang. Vanuit het landelijke programma **Regioaanpak Veilig Thuis** is een **handreiking** verschenen met handvatten en keuzemogelijkheden voor ambtenaren en wethouders van zowel centrumgemeenten

als de omliggende regiogemeenten. Immers, niet alleen de centrumgemeenten maar alle gemeenten zijn verantwoordelijk voor de ketenaanpak van geweld in huiselijke kring, niet alleen opvang maar (juist) ook preventie, vroegsignalering en zorg.

Halverwege oktober 2014 bleek ongeveer 20% van de gemeenten een regiovisie op de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vastgesteld. Bij een grote meerderheid van 71% was de regiovisie praktisch klaar, maar moest nog bestuurlijk worden vastgesteld.

Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

In dit hoofdstuk:

- » [Wat is de meldcode?](#)
- » [Wet verplichte Meldcode](#)
- » [Rol gemeente en verplichte meldcode](#)
- » [Toolkit Meldcode](#)
- » [Privacy: beroepsgeheim](#)
- » [Kindcheck](#)
- » [Ook voor organisaties waar de meldcode niet voor verplicht is](#)
- » [Toezicht](#)

> Wat is de meldcode?

Organisaties die met kinderen en ouders werken, moeten goede protocollen hebben over hoe te handelen bij vermoedens van kindermishandeling. De Wet verplichte **Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling** voorziet hierin. De meldcode is een overzichtelijk vijfstappenplan waarin staat wat een professional het beste kan doen bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. De meldcode leidt de professional door het proces vanaf het eerste vermoeden tot aan het moment dat hij of zij moet beslissen over het doen van een melding. De meldcode bevat een zogeheten kindcheck. Deze kindcheck richt zich op professionals met volwassen cliënten. De kindcheck vraagt van professionals om in contacten met volwassen cliënten ook te denken aan mogelijke ernstige schade die bij kinderen kan ontstaan door de situatie waarin de ouder of opvoeder zich bevindt. Anders gezegd: ook oudersignalen kunnen aanleiding zijn om in actie te komen voor de kinderen.

> Wet verplichte Meldcode

Onderzoek heeft uitgewezen dat professionals, die werken met een meldcode, drie keer zo vaak ingrijpen als collega's die zo'n code niet gebruiken. Beroepsbeoefenaren moeten daarom beschikken over een **meldcode** voor het omgaan met signalen van geweld.

De **Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling** verplicht organisaties en zelfstandige beroepskrachten om een meldcode vast te stellen en het gebruik daarvan te bevorderen.

Deze wet geldt ook voor jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen, aldus artikel 4.1.6 van de nieuwe Jeugdwet:

Artikel 4.1.6

1. De jeugdhulpaanbieder en de gecertificeerde instelling stellen een meldcode vast waarin stapsgewijs wordt aangegeven hoe wordt omgegaan met signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling.
2. De meldcode is zodanig ingericht dat zij er redelijkerwijs aan bijdraagt dat zo snel en adequaat mogelijk hulp kan worden geboden.
3. De jeugdhulpaanbieder, bedoeld onder 1° in artikel 1, eerste lid, en de gecertificeerde instelling bevorderen de kennis en het gebruik van die meldcode onder degenen die voor hem werkzaam zijn.
4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur wordt vastgesteld uit welke elementen een meldcode in ieder geval bestaat.

Concreet geldt de Wet verplichte Meldcode voor de sectoren: gezondheidszorg, onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie. De verplichting geldt niet voor vrijwilligersorganisaties. Wanneer zij op eigen initiatief een stappenplan opstellen, juicht de overheid dit toe.

De bedoeling is dat een organisatie of zelfstandige beroepsbeoefenaar de meldcode specifiek maakt voor de eigen praktijk. Organisaties die werken met een **Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling** blijken beter te slagen in het invoeren van de meldcode dan organisaties die geen aandachtsfunctionaris hebben. De aandachtsfunctionaris zorgt dat er echt met de meldcode gewerkt wordt.

De meldcode bestaat uit vijf concrete stappen:

1. Het in kaart brengen van signalen;
2. Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen SHG, AMK of een deskundige op het gebied van letselduiding;
3. Een gesprek met cliënt;
4. Wegen van het huiselijk geweld of de kindermishandeling en bij twijfel altijd raadplegen van het SHG of het AMK;
5. Beslissen: hulp organiseren of melden bij een SHG of een AMK.

Verskil tussen meldcode en meldplicht

Een verplichte meldcode is iets anders dan een meldplicht. Bij een meldplicht moet de professional zijn vermoeden van geweld melden bij andere instanties. Die verplichting bestaat niet bij een meldcode. De beslissing om vermoedens van huiselijk geweld wel of niet te melden, neemt de professional. Het stappenplan van de meldcode biedt houvast bij die afweging.

> Rol gemeente en verplichte meldcode

De gemeente heeft verschillende rollen ten aanzien van de Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling die sinds 1 juli 2013 geldt. Enerzijds is ze toezichthouder van een aantal organisaties die de meldcode verplicht moeten invoeren, anderzijds is ze zelf uitvoerder van jeugdtaken, waardoor ze zelf de meldcode ook verplicht moet invoeren. Een derde rol is die van aanjager. In overleggen met de bij jeugd betrokken partijen kan de gemeente de meldcode agenderen, zoals in het op overeenstemming gericht overleg (OOGO) in het kader van passend onderwijs.

Lees in de **Factsheet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voor gemeenten** meer over de rol van de gemeente ten aanzien van de verplichte meldcode.

> Toolkit Meldcode

Hulpmiddelen voor het vormgeven van een meldcode op maat voor de eigen organisatie zijn te vinden op de website **www.meldcode.nl**. U vindt hier onder andere een meldcode app en de **toolkit Meldcode huiselijk geweld en**

Kindermishandeling. Ook zijn er hulpmiddelen ontwikkeld over het omgaan met gegevensuitwisseling.

> Privacy: beroepsgeheim

Hulpverleners die hulp, zorg, steun of een andere begeleiding bieden, hebben vaak een beroepsgeheim. Dit wordt ook wel zwijgplicht genoemd. Vanwege die zwijgplicht mag de hulpverlener geen informatie over de cliënt aan anderen geven, behalve als de cliënt daarvoor toestemming geeft.

De cliënt kan zich hierdoor vrij voelen om alles te vertellen. Toch kan het in het belang zijn van de cliënt om vertrouwelijke gegevens uit te wisselen met collega's of anderen. In de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling komt een meldrecht voor huiselijk geweld. Dit recht bestaat al voor kindermishandeling. Een meldrecht houdt in dat professionals met een beroepsgeheim (vermoedens van) huiselijk geweld mogen melden bij het AMK en SHG (Veilig Thuis/AMHK). Maar ook nu al is vaak meer toegestaan dan professionals denken. Om te voorkomen dat beroepskrachten onnodig terughoudend zijn bij de uitwisseling van informatie zijn deze hulpmiddelen beschikbaar:

- **Samenwerken in de jeugdketen: Instrument voor professionals**
Het door VWS gepubliceerde handboek over gegevensuitwisseling helpt hulpverleners bij het zetten van de juiste stappen wanneer zij zich zorgen maken over een kind. In **Samenwerken in de jeugdketen: Een instrument voor gegevensuitwisseling lezen** beroepskrachten of en welke informatie ze met collega's of anderen kunnen uitwisselen. Geheimhoudingsplicht is niet absoluut, de

wegwijzer zet op een rijtje wat mogelijk is.

- **Modelconvenant gegevensuitwisseling**
Omdat gegevensuitwisseling zorgvuldig en in overeenstemming met de **Wet Bescherming Persoonsgegevens** moet verlopen, is er een **modelconvenant** ontwikkeld.

Een handig hulpmiddel is ook te vinden op

- **www.handelingsprotocol.nl**. Dit bevat een verzameling van protocollen voor diverse beroepsgroepen, waarbij de stappen zijn gespecificeerd voor verschillende competentie niveaus. Diverse regio's werken hier mee.

> Kindcheck

Verplicht element van de meldcode is de 'kindcheck'. Waar de meldcode bedoeld is voor professionals die met kinderen werken, geldt de kindcheck voor professionals die met volwassenen (ouders) werken.

De kindcheck houdt in dat de professional nagaat of er kinderen onder de zorg van de cliënt staan en beoordeelt of kan worden vastgesteld dat de kinderen veilig zijn. Van de professionals wordt niet verwacht dat zij een uitgebreid onderzoek doen om te bepalen of sprake is van kindermishandeling. Professionals zullen daarom niet altijd goed kunnen vaststellen of de kinderen veilig zijn. Bij twijfel is de professional op basis van stap 4 van de meldcode verplicht om contact op te nemen met het AMK voor consultatie. De combinatie van de verplichte kindcheck en de verplichting om in geval van twijfel het AMK te raadplegen leidt er de facto toe dat in dergelijke situaties een zorgvuldige toetsing van het belang van het kind plaatsvindt en daarnaar wordt gehandeld.

De kindcheck met de beschreven vervolgstappen geldt voor sectoren waar professionals te maken hebben met volwassen cliënten. Dit zal vooral instanties betreffen in de reguliere en geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijke ondersteuning en justitie. De gemeente kan de meldcode met de kindcheck ook bij het loket Werk en Inkomen invoeren.

Naar verwachting zal de kindcheck leiden tot het signaleren van meer kinderen die in de knel zitten bij hun ouders. Gemeenten dienen in voldoende mate te voorzien in ondersteuning van deze kinderen, zoals KOPP-groepen (kinderen van ouders met psychiatrische problematiek) en KOVP-groepen (kinderen van ouders met verslavingsproblematiek).

> Ook voor organisaties waar de meldcode niet voor verplicht is

De overheid geeft met de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling een belangrijke stimulans aan de verantwoordelijkheid van iedereen die met kinderen en ouders werkt om signalen van kindermishandeling te herkennen en er vervolg op te geven. Gemeenten hebben zelf uitvoerende diensten waar deze wet voor geldt, zoals leerplicht en een gedeelte van de organisaties in de sociale wijkteams. Daarnaast heeft ze een belangrijke stimulerende rol in het algemeen gebruik van de meldcode. Bijvoorbeeld door aan te zetten dat anderen, waar de Wet Verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling niet voor geldt, hier wél mee gaan werken. Te denken valt aan afdelingen in eigen huis zoals consultants Werk en Inkomen en het Wmo-loket of andere organisaties, zoals **sport- en**

vrijtijdsbesteding, vrijwilligerswerk, dierenartsen, religieuze organisaties en woningcorporaties. Elan Wonen bijvoorbeeld, ontwikkelde een **meldcode Signaleren en melden huiselijk geweld en kindermishandeling** speciaal voor woningcorporaties. Aedes, de brancheorganisatie, stimuleert nu alle woningcorporaties om met een meldcode te werken.

Gemeenten kunnen ook met vrijwilligersorganisaties afspraken maken over het werken met een meldcode. Zeker voor organisaties met vrijwilligers die werken met gezinnen en kinderen, zoals bijvoorbeeld Stichting Leergeld en School's Cool, is het goed om bekendheid met de meldcode te stimuleren. VWS heeft een folder uitgebracht over wat van vrijwilligers kan worden verwacht als zij huiselijk geweld of kindermishandeling signaleren: **Als vrijwilligers zich zorgen maken**. De folder beschrijft hoe vrijwilligersorganisaties kunnen omgaan met zorgen over de thuissituatie van bijvoorbeeld leden of cliënten. De website **In Veilige Handen** bevat onder andere een leaflet **'Wat kunnen gemeenten doen?'** over wat gemeenten kunnen doen om seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens minderjarigen in het vrijwilligerswerk te voorkomen.

> Toezicht

Naast de uitvoerende taken die gemeenten met een meldcode hebben (denk: leerplicht), hebben gemeenten ook een toezichthoudende rol. Gemeenten moeten toezien op naleving van de Wet verplichte Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling bij die organisaties die niet onder de rijksinspectie vallen, zoals de Wmo organisaties en

de kinderopvang. Het toezicht op de kinderopvang hebben gemeenten belegd bij de GGD. Het toezicht door de gemeente geldt ook voor organisaties waar de gemeente geen subsidierelatie mee heeft, zoals particuliere peuterspeelzalen.

Gemeenten houden toezicht op de sectoren maatschappelijke ondersteuning en kinderopvang. Voor gemeenten is dit een nieuwe taak. Daarom zijn een **factsheet meldcode** en een **webinar wet meldcode** voor gemeenten beschikbaar. Hierin staat informatie voor gemeenten over hun rol. De verplichting om toezicht te houden op de maatschappelijke ondersteuning geldt niet voor alle organisaties. Het geldt alleen voor organisaties die maatschappelijke ondersteuning geven én waarmee de gemeenten een contractuele relatie of subsidierelatie hebben. Het factsheet en het webinar zijn op dit punt niet juist. Daarnaast bepaalt de Wmo 2015 dat deze verplichting niet geldt voor leveranciers van woningaanpassingen of hulpmiddelen (artikel 3.3).

Samenwerkend Toezicht Jeugd (STJ) is begin 2012 gestart met de uitvoering van een onderzoek naar de signalering en aanpak van onveilige opvoedingssituaties ter voorkoming van kindermishandeling. Om te voorkomen dat kinderen mishandeld worden is het belangrijk dat risicofactoren die duiden op onveilige opvoedingssituaties in een zo vroeg mogelijk stadium gesignaleerd en beïnvloed worden. STJ onderzocht of organisaties in de leefomgeving van het kind en zijn gezin dit voldoende doen, zodat kinderen de kans krijgen onder meer optimale omstandigheden op te

groeien en zich gezond kunnen ontwikkelen. STJ richtte het onderzoek op organisaties uit diverse sectoren, zoals het onderwijs, de jeugdzorg, (jeugd)gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening. Het onderzoek is uitgevoerd in **Amsterdam-Oost, Apeldoorn, Breda** en in Arnhem. Er is voor gemeenten gekozen die al geruime tijd een regionaal handelingsprotocol 'Sluitende aanpak kindermishandeling' hebben en in uitvoering hebben genomen.

Bijlagen

Oorzaken van kindermishandeling >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te signaleren en te stoppen? >>

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te voorkomen? >>

Multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling >>

Oorzaken van kindermishandeling

De gezondheidsraad benadrukt in haar rapport **Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling (2011)** dat er niet één oorzaak van kindermishandeling is. Het gaat om de cumulerende werking van verschillende risicofactoren samen.

UNICEF noemt vier factoren als sterke risicofactor:

- » **alcohol en drugsmisbruik bij de ouders** vaak geassocieerd met armoede en lage sociaaleconomische status, maar ook op zichzelf een belangrijke risicofactor
- » **huiselijk geweld**
- » **armoede en stress**
- » **geweld in de maatschappij** – in gebieden waar veel geweld voorkomt, zoals oorlogsgebieden, komt ook kindermishandeling meer voor.

Risicofactoren

Heftige conflictueuze scheidingen, zogenaamde **vechtscheidingen**, creëren situaties waarin sprake is van kindermishandeling. Ouders die in een vechtscheiding zijn verwickeld zijn meestal sterk bezig met hun eigen problemen en hebben geen oog meer voor wat er met hun kinderen gebeurt. De kinderen groeien op in een sfeer van vijandigheid en onveiligheid. Er is geen stabiele hechtingsfiguur

aanwezig. Bij een deel van de vechtscheidingen nemen ouders een negatieve houding aan tegenover hun kinderen en dwingen ze de kinderen een standpunt in te nemen of vertellen louter negatieve dingen over de andere ouder. Zorgnet Vlaanderen beschrijft in **Kinderen als wapen en prooi in vechtscheidingssituaties (2011)** dat psychische mishandeling en verwaarlozing meestal in elkaar vervlochten zijn in een vechtscheiding. In maart 2014 namen de staatssecretarissen Fred Teeven (Veiligheid en Justitie) en Martin van Rijn (VWS) maatregelen om de penibele positie van kinderen in een vechtscheiding te verbeteren, zie de **voortgangsrapportage Verbeteren situatie kinderen in een vechtscheiding** van november 2014.

Ook andere partijen besteden aandacht aan dit maatschappelijke probleem, zoals advocaten die deskundigheidsbevordering hierover volgen of verzekeraars die bepaalde programma's vergoeden.

Blootstelling aan mishandeling in de eigen jeugd

Blootstelling aan mishandeling in de eigen jeugd is een risicofactor voor de volgende generatie. In prospectief onderzoek blijkt de intergenerationele overdracht van kindermishandeling te moeten worden geschat op ongeveer 30% (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005). Dat impliceert tegelijk dat 70% van de ouders die mishandeld zijn, zelf zijn of haar kind(eren) niet gaat mishandelen; het is dus geen onafwendbaar lot. Wat onderscheidt families of individuen die kans zien om de overdracht van mishandeling te doorbreken van families of individuen waar die overdracht

wel plaatsvindt? Er zijn aanwijzingen dat **neuro-biologische factoren** een (directe of indirecte) rol spelen, bijvoorbeeld verschillen in fysiologische reacties op het horen van een huilende baby (Out, Pieper, BakermansKranenburg, & Van IJzendoorn, in press). Maar ook de **inbreng van de partner** en de **sociale ondersteuning** spelen een rol (Sroufe et al. 2005).

Armoede

Het risico op kindermishandeling is bijna 5 keer groter in gezinnen waar **beide ouders werkloos** zijn. De stijgende **armoede** is een belangrijke voorspeller voor de negatieve situatie waarin veel kinderen opgroeien. Armoede heeft grote gevolgen in het leven van een kind. De risico's worden nog te vaak onderschat door beleidsmakers en politici. Armoede gaat vaak gepaard met meer achterstandsl leerlingen, achterstandswijken en meldingen van kindermishandeling.

Zie voor meer informatie het **rapport van de Kinderombudsman en Kinderen in Tel 2014**.

Ouders met een verstandelijke beperking

Het risico op kindermishandeling is ruim 8 keer groter in gezinnen met **zeer laag opgeleide ouders** (NPM2010). In veel gevallen is er bij deze ouders sprake van een licht verstandelijke beperking. Dat wil zeggen: een IQscore tussen de 50 en 85, in combinatie met een beperkt sociaal aanpassingsvermogen en bijkomende problematiek.

Een van de verklaringen voor het verhoogde risico op kindermishandeling is dat verstandelijk beperkte ouders minder inzicht hebben in hun eigen mogelijkheden en beperkingen. Door de cognitieve beperkingen en sociaal emotionele problemen kunnen deze ouders zich moeilijker inleven in anderen, inclusief hun kinderen. Daardoor verlopen overleg, feedback en conflictoplossing minder vlot. Ook hebben licht verstandelijk beperkte ouders een minder ontwikkeld taalgevoel. Zij kunnen zich niet altijd goed uiten en begrijpen anderen soms verkeerd. Daarbij verkeren deze ouders vaak in een zwakke sociaaleconomische positie, waarbij ze regelmatig in achterstandsbuurten wonen. Deze leefomstandigheden leveren meer stress op, en kunnen resulteren in een vijandige opvoedstijl en gebrek aan warmte en responsiviteit.

De kinderen van (licht) verstandelijk beperkte ouders hebben vaker problemen dan kinderen met normaal begaafde ouders. Een overzichtsstudie van het VerweyJonker Instituut uit 2005 laat zien dat deze kinderen een veelheid aan problemen kennen, zowel fysiek als psychisch. Denk daarbij aan depressie, zelfmoordneigingen en gedragsproblemen. Vaker dan andere kinderen hebben ze een verstandelijke beperking en een vertraagde ontwikkeling. De kans dat ze worden mishandeld, verwaarloosd of uithuis geplaatst is groter. Ze komen vaker in aanraking met de politie, en hebben vaker gescheiden ouders. Normaal begaafde kinderen lopen kans op parentificatie. Dat wil zeggen dat ze de ouderrol (gedeeltelijk) overnemen.

Professionals die werken met ouders met een verstandelijke beperking dienen alert te zijn op signalen van mishandeling

en verwaarlozing. De meldcode en kindcheck dienen als richtlijn voor professionals om om te gaan met eventuele vermoedens. Het **Handelingsprotocol bij Kindermishandeling en Huiselijk Geweld** is digitaal op maat gemaakt voor de beroepsgroep die hulp biedt aan mensen met een beperking. MEE kan ondersteuning bieden in de begeleiding.

Clëntenparticipatie is bij mensen met een beperking of chronische ziekte van belang. **leder(in)** is een netwerk voor mensen met een beperking of chronische ziekte. De leden van leder(in) zijn belangen-, patiënten- en ouderorganisaties die samen een grote groep mensen van zeer uiteenlopende chronische ziekten, lichamelijke en verstandelijke beperkingen vertegenwoordigen. Ook federaties van patiëntenverenigingen en provinciale, regionale en lokale platforms zijn aangesloten bij leder(in). leder(in) heeft 250 leden die samen meer dan 2 miljoen mensen vertegenwoordigen. leder(in) heeft drie kerntaken:

- collectieve belangenbehartiging
- toerusting en ondersteuning
- dienstverlening

Kinderen met een lichamelijke of verstandelijke beperking

Het opvoeden van kinderen die extra zorg, aandacht en geduld van ouders vragen, zoals kinderen die te vroeg geboren zijn of kinderen met een lichamelijke of verstandelijke handicap, kan ouders meer stress en gevoelens van incompetentie geven in de opvoeding. Ook kinderen die problematisch gedrag vertonen, doen een groot beroep op de opvoedingskwaliteiten en inspanningen van ouders en zijn voor ouders een bron van stress. Dit zorgt

voor een verhoogd risico op kindermishandeling. Uit het onderzoek **Beperkt Weerbaar**, blijkt dat mensen met een beperking veel vaker seksueel misbruik hebben meegemaakt dan mensen zonder deze beperking. In het rapport worden ook aanbevelingen gedaan voor gemeenten, zoals het stimuleren van weerbaarheidstrainingen voor leerlingen in het speciaal onderwijs en het stimuleren van beleid rond seksueel geweld en de preventie daarvan in door de gemeente gesubsidieerde organisaties. leder(in) heeft **drie brochures** uitgegeven over sociale veiligheid. Een brochure gaat over autisme, verstandelijk beperking en sociale veiligheid, de tweede over downsyndroom en sociale veiligheid en de derde over kinderen met meervoudige beperkingen en sociale veiligheid. Deze brochures zijn bedoeld voor ouders en andere opvoeders en geven voorbeelden en tips over weerbaarheid, grenzen stellen en het voorkomen van grensoverschrijdend gedrag.

Ouders met traumatische ervaringen

Kinderen van ouders met traumatische ervaringen lopen een verhoogd risico op kindermishandeling. Een allochtone achtergrond betekent een verhoogd risico op kindermishandeling, maar dat verhoogde risico valt weg voor traditioneel allochtonen (van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse herkomst) als het gemiddeld lagere opleidingsniveau wordt verdisconteerd. Voor traditioneel allochtonen met een laag opleidingsniveau is het risico niet groter dan dat voor autochtonen met een vergelijkbaar opleidingsniveau. Verder is het risico op mishandeling groter in **eenoudergezinnen**, in **gezinnen met drie of meer kinderen** en in **stiefgezinnen**. (Alink ea, 2010).

Multiprobleemgezinnen

In sommige gezinnen zijn meerdere van de hier genoemde risicofactoren aanwezig. Dit zijn de zogenoemde **multiprobleemgezinnen**. Deze gezinnen kampen met problemen op meerdere vlakken. Stuk voor stuk vormen deze problemen risicofactoren voor kindermishandeling. Vaak is er een veelheid aan instanties en hulpverleners betrokken bij deze gezinnen, wat effectieve hulpverlening bemoeilijkt. Gemeenten dienen zorg te dragen voor de coördinatie van de **zorg aan deze multiprobleemgezinnen**.

Voor meer informatie over de risicofactoren en beschermende factoren voor kindermishandeling kunt u deze **factsheet van het NJI** raadplegen.

Beschermende factoren

Beschermende factoren kunnen kindermishandeling voorkomen of bescherming bieden tegen de gevolgen van kindermishandeling.

Beschermende factoren bij de opvoeder vormen als het ware een buffer, ze geven ouders veerkracht ondanks negatieve omstandigheden. Beschermende factoren bij de opvoeder die kindermishandeling kunnen voorkomen zijn bijvoorbeeld kennis over opvoeding en ontwikkeling, een harmonieuze relatie met de partner, praktische en emotionele steun vanuit het sociale netwerk en bereidheid om hulp te accepteren.

Beschermende factoren bij het kind die kunnen beschermen tegen de gevolgen van kindermishandeling zijn onder andere zelfwaardering en zelfvertrouwen, bovengemiddelde intelligentie, makkelijk temperament of het besef dat je zelf

ook kunt bijdragen aan het voorkómen en oplossen van problemen (interne locus of control).

Beschermende factoren in de omgeving die kunnen beschermen tegen de gevolgen van kindermishandeling zijn positieve relaties met leeftijdsgenoten en onderlinge

relaties in het gezin, praktisch en emotioneel ondersteunend sociaal netwerk voor ouders en jeugdige en binding met de gemeenschap, kerk en school.

Zie voor meer informatie over beschermende factoren de informatie van het NJI.

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te voorkomen?

Augeo Foundation, Bernard van Leer Foundation en Stichting Kinderpostzegel formuleerden tien maatregelen en hulpmiddelen waar gemeenten bij de inkoop van zorg op kunnen sturen. Hiermee kunnen gemeenten kindermishandeling voorkomen:

- Screening tijdens de zwangerschap
- Voorlichting geweldloos opvoeden
- Voorlichting shaken baby syndroom
- Opvoedproblemen signaleren
- Opvoedondersteuning bieden
- Voorlichting op school
- Training voor professionals
- Psycho-educatie na huiselijk geweld
- Hulp voor kinderen in vrouwenopvang

Publieksvoorlichting

In de **Checklist Preventie Kindermishandeling** is iedere maatregel uitgewerkt in a) Wat is het probleem? b) Hoe is het aan te pakken? en c) Wat is het effect?

Aanvullend op deze punten kan de gemeente op de volgende gebieden afspraken maken om kindermishandeling tegen te gaan:

Armoedebeleid

De gemeente kan door middel van een effectief armoedebeleid het risico op kindermishandeling terugdringen. Dit kan

zij doen door armoede binnen de gemeente te verminderen en te zorgen voor een kindgericht armoedebeleid. Dit is een belangrijk instrument om de leefsituatie van deze kinderen te verbeteren en hun rechten te garanderen.

Kinderen in Tel publiceerde een onderzoek over het aantal kinderen dat in armoede leeft in Nederlandse gemeenten. **Hier** vindt u de resultaten van het onderzoek en de aanbevelingen aan gemeenten om ervoor te zorgen dat alle kinderen in Nederland dezelfde ontwikkelingskansen krijgen. Hier vindt u ook de aanbevelingen voor gemeenten over kindgericht armoedebeleid van **de Kinderombudsman**. Daarnaast heeft de Kinderombudsman **een Handreiking aan Nederlandse gemeenten voor effectief en kindgericht armoedebeleid** gepubliceerd. Hierin wordt advies gegeven over het kindpakket en jongerenparticipatie. Wanneer kinderen sociaal geïsoleerd dreigen te raken omdat ouders geen geld hebben voor een lidmaatschap van een sportclub of een schoolreisje, kan **Stichting Leergeld** helpen. Zij helpen in zo'n 200 gemeenten kinderen van 4 tot 18 die opgroeien in gezinnen met een inkomen op bijstandsniveau. In de door Staatssecretaris Klijnsma verstuurde **Verzamelbrief** (pagina 7) aan gemeenten wordt ook aandacht besteed aan armoedebeleid voor gezinnen met kinderen.

Het leven in armoede en de stress die daarmee gepaard gaat, zorgt voor een verhoogd risico op kindermishandeling.

Het is dan ook zaak dat medewerkers van het Loket Werk en Inkomen en andere functionarissen die met gezinnen in armoede in aanraking komen, alert zijn op de signalen van stress en mishandeling. Om te weten wat zij moeten doen bij vermoedens van geweld, dienen zij bekend te zijn met de meldcode.

Scholing- en werkgelegenheidsbeleid

Net als in 2005 blijkt uit het prevalentieonderzoek van 2011 dat het risico op kindermishandeling groter is bij werkloze ouders en ouders met een zeer laag opleidingsniveau (geen afgeronde opleiding na de basisschool). Van belang is effectief scholing en werkgelegenheidsbeleid gericht op de laagst geschoolden. Dergelijk beleid levert een grote bijdrage aan het terugdringen van kindermishandeling. **Werk- en inkomen** is geen nieuw beleidsterrein voor gemeenten en wordt onderdeel van de **Participatiewet**. Met deze wet wil het kabinet bereiken dat zoveel mogelijk mensen deelnemen (participeren) in de samenleving. De Participatiewet voegt de wWet werk en bijstand, de Wet sociale werkvoorziening en een deel van de Wajong samen.

Nieuwe allochtonen/vluchtelingen en traumahulpverlening

Uit prevalentieonderzoek blijken opleiding en werk belangrijker dan etnisch-culturele achtergrond, dat wil zeggen gecontroleerd voor het laagste opleidingsniveau is in allochtone gezinnen eigenlijk nauwelijks meer sprake van

een verhoogd risico op kindermishandeling, zeker niet in traditioneel allochtone gezinnen. Bij gezinnen van nieuw-allochtone herkomst, veelal gevlucht uit Afrikaanse of Oost Europese landen, spelen mogelijk andere factoren een rol, zoals traumatische ervaringen van de ouders opgedaan in het land van herkomst waarbij therapeutische hulp noodzakelijk is om intergenerationele overdracht van geweld te voorkomen. Van de vluchtelingengroepen en asielzoekers in westerse landen kan 9 procent gediagnosticeerd worden met een posttraumatische stress stoornis (PTSS), blijkt uit een meta analyse van Fazel et al. (2005). Ook factoren die een negatieve invloed kunnen uitoefenen op de toegankelijkheid van zorgvoorzieningen (onbekendheid met het aanbod, communicatieproblemen) zijn van toepassing op de verschillende vluchtelingengroepen (SCP, 2011). Gemeenten kunnen een doelgerichte samenwerking tot stand brengen tussen asielzoekergezinnen en traumahulpverleners. Effectieve traumahulpverlening draagt bij aan het voorkomen van kindermishandeling. Traumahulpverlening aan deze doelgroep is zeer specifiek. Zie ook het [kennisdossier kindermishandeling](#) van Pharos en de informatie over en aanbevelingen voor het organiseren van [traumahulpverlening aan asielzoekers](#). Hier vindt u meer informatie over gemeentelijke samenwerking op het gebied van [vluchtelingenbeleid en kinderen](#).

Opvoedingsondersteuning door JGZ en CJG's

Gemeenten hebben nu al een centrale rol in het organiseren van opvoedingsondersteuning. Ze kunnen vanuit hun regierol zorg dragen dat er gebruik wordt gemaakt van bewezen effectieve vormen van opvoedingsondersteuning

om kindermishandeling te voorkomen. Recent is een [richtlijn opvoedingsondersteuning](#) ontwikkeld voor de JGZ en het Centrum voor Jeugd en Gezin. In Nederland bestaat een aantal erkende interventies voor opvoedingsondersteuning, opgenomen in de [databank Effectieve Jeugdinterventies](#). Een van de interventies die zeer succesvol is ingezet in gezinnen waarin kindermishandeling zich voordeed, is [Video-feedback to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline \(VIPP-SD\)](#). VIPPSD bleek effectief in het verhogen van ouderlijke sensitiviteit en het verbeteren van de gehechtheidrelatie met het kind, een belangrijke buffer tegen mishandeling. Gemeenten kunnen met de jeugdgezondheidszorg afspreken dat de VIPP aanpak door de consultatiebureaus wordt uitgevoerd (Alink, 2010, blz. 29). Ook in andere gezinnen, die niet in de risicocategorieën vallen, vindt kindermishandeling plaats. Meer aandacht voor universele preventie door ondersteuning van alle jonge ouders bij de opvoeding heeft ook als voordeel dat gezinnen met specifieke kenmerken zich niet gestigmatiseerd hoeven voelen bij gebruik van gezinsondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van oudercursussen op basis van videofeedback of voorlichting over geweldloos ouderschap. Succesvolle interventies zijn [Triple P, Home Start](#) en [Stevig Ouderschap](#).

Zie voor meer informatie "[Wat werkt](#)" in het dossier Opvoedingsondersteuning van het NJi.

Organiseren (preventief) hulpaanbod voor gezinnen die te maken hebben met een problematische scheiding

Het [Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding'](#) bevat acties om escalerende scheidingen te

voorkomen, te signaleren, te stoppen en schade te beperken. De ontwikkeling van preventief hulpaanbod speelt hierin een belangrijke rol. Als ouders eenmaal verwickeld zijn in een vechtscheiding is het vaak uitermate lastig om hier uit te komen. Daarom is het belangrijk dat ouders weten waar zij hulp kunnen vinden. In het [Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in vechtscheidingen](#) worden diverse instrumenten en interventies genoemd die ingezet kunnen worden. Ook het netwerk om het kind (scholen, verenigingen, bureaus) moet in staat zijn om vroegtijdig signalen van een escalerende scheiding op te vangen en actie te ondernemen. Dit jaar nog zullen op initiatief van VWS een aantal pilots in gemeenten starten om te zorgen dat hulpverleningsinstanties snel signaleren dat een scheiding escaleert en vervolgens snel de juiste hulp wordt ingeschakeld. Zodra de eerste resultaten uit de pilots bekend zijn, zullen deze hier worden opgenomen.

Een bijzonder initiatief in de aanpak van echtscheidingsleed bij kinderen is [Villa Pinedo](#). Villa Pinedo is een podium waar kinderen van gescheiden ouders hun ervaringen delen en volwassenen bewust maken van wat er in hun hoofd en hart omgaat. Villa Pinedo werkt samen met jongeren aan gedragsverandering van ouders, in het belang van het kind. In de visie van Villa Pinedo zijn kinderen van gescheiden ouders de nieuwe adviseurs, die tips geven en hun ervaringen delen over de scheiding op elke mogelijke manier. De jongeren van Villa Pinedo (15-23 jaar) geven trainingen aan kinderrechtvaarders, advocaten, mediators, jeugdzorg en docenten.

Voorlichting Shaken Baby Syndroom

Een bijzondere vorm van opvoedingsondersteuning is voorlichting over het Shaken Baby Syndroom (SBS). Jaarlijks komen 80 kinderen binnen op de eerste hulp met ernstig hersenletsel. Bij zo'n 30 kinderen blijkt dit een direct gevolg te zijn van ernstig schudden, 3 á 4 kinderen overlijden jaarlijks in Nederland ten gevolge hiervan. **TNO** heeft een effectief middel aangepast aan de Nederlandse situatie om SBS een halt toe te roepen. SBS kan door een goed getimede aanpak met maar liefst 47 procent verminderen. Gemeenten die deze vorm van opvoedingsondersteuning willen invoeren moeten de gehele keten van zorg rond de jonge zuigeling betrekken (verloskundigen, hulpverleners, kraamverzorgers, verpleegkundigen en jeugdgezondheidszorg). De Augeo academy heeft in samenwerking met TNO **een leerlijn** ontwikkeld voor de keten pre- en postnataal en ouder-kindzorg, onder andere de **cursus Preventie Shaken Baby Syndroom**.

Voorlichting door onderwijs

Gemeenten kunnen het overleg dat ze al hebben met het onderwijs benutten om afspraken te maken over voorlichting aan kinderen over kindermishandeling en het vergroten van de weerbaarheid van kinderen. Er zijn lespakketten voor schoolgaande kinderen beschikbaar met informatie over seksueel misbruik, fysieke mishandeling en pesten. Doel hiervan is in het algemeen de weerbaarheid van kinderen te vergroten door hen te leren hoe ze een probleem kunnen herkennen en wat ze eraan kunnen doen. In Nederland is

dat materiaal bijvoorbeeld ontwikkeld in het **Marietje-Kesselsproject**, het programma **Safe You Safe Me** en de afleveringen en website van kindertelevisieprogramma **Klokhuis over kindermishandeling**.

Versterken pedagogische civil society

Het versterken van de **pedagogische civil society** door de algemene leefomstandigheden in een wijk te verbeteren, is een van de inhoudelijke doelstellingen van de transformatie in de jeugdzorg. Een voor gemeenten bekende voorziening als het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) kan de sociale netwerken rond ouders versterken, evenals de wijkteams die momenteel in veel gemeenten worden ontwikkeld. Door zaken als sociale binding in de wijk, toezicht, werkgelegenheid, speelruimte en toegankelijkheid van voorzieningen te verbeteren, nemen stressfactoren voor ouders af. Hierdoor zijn zij beter in staat een adequaat ontwikkelings- en opvoedingsklimaat te bieden voor hun kinderen. Voorbeelden van zulke wijkgerichte benaderingen in Nederland zijn Thuis op straat en Communities that Care (Hermanns, 2008).

Soms wordt ervoor gekozen om de beschikbaarheid van de reguliere zorg te verhogen in wijken waarin risicogroepen wonen. Dit kan betekenen dat er extra capaciteit beschikbaar is, maar ook dat er extra voorlichting is om bepaalde groepen te informeren over het beschikbare aanbod. Dit kan positieve effecten hebben (Hermanns, 2008). Hierbij kan gedacht worden aan de huidige ontwikkeling van sociale teams en jeugd en gezinsteams.

Een voorbeeld van het versterken van het netwerk van (professionele) opvoeders rond het kind is de huiskamer van **CJG Beijum in Groningen**. Deze huiskamer is een plek waar ouders elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar kunnen praten over het opvoeden en opgroeien van hun kinderen. De CJG-consulente draait, samen met enkele vrijwilligers en stagiaires, deze huiskamer. De rol van de professional is voornamelijk het faciliteren en ondersteunen van de huiskamer. De rest wordt aan de ouders zelf overgelaten. De huiskamer is vrijblijvend en laagdrempelig en bedoeld voor alle ouders uit Beijum en de omliggende wijken.

Wat kan de gemeente doen om kindermishandeling te signaleren en te stoppen?

Deskundigheidsbevordering sociale wijkteams

De meeste sociale wijkteams worden samengesteld op basis van een functieprofiel. Ervaring met huiselijk geweld kan één van de selectiecriteria zijn. Wanneer dat niet het geval is, dienen professionals door middel van bijscholing of het werken in duo's kennis en vaardigheden op peil brengen. Ook vaste contacten en informeel leren door het werken met ketenpartners, zoals Veilig Thuis (AMHK), kan helpen. Misschien wel de beste mogelijkheid voor de aanpak van huiselijk geweld is de aanwezigheid van professionals in de wijk en daarmee ogen die zien en oren die luisteren. In gesprek met cliënten kunnen signalen worden opgepakt en met de cliënt besproken worden. Het sociaal wijkteam zit op diverse plekken en kan dus meer zien en horen. Zo kan huiselijk geweld in een vroeg én een gevorderd stadium worden gesignaleerd en besproken en kan de juiste hulpverlening worden geboden. Dit vraagt deskundigheid bij de professionals van het sociale wijkteam en afspraken met ketenpartners. Zie voor meer informatie [de handreiking van Movisie over de rol van het sociaal wijkteam bij de aanpak van huiselijk geweld](#).

Meldcode invoeren

Meldcode invoeren bij eigen afdelingen, zoals leerplicht (verplicht), in de sociale wijkteams (verplicht voor een gedeelte van de organisaties), het Loket Werk en Inkomen en WMOloket (niet verplicht).

Andere sectoren stimuleren met de meldcode te gaan werken, zoals bijvoorbeeld:

[sport- en vrijetijdsbesteding](#);
[vrijwilligerswerk](#);
[dierenartsen](#);
[religieuze organisaties](#).

Integraal scholingsplan opstellen

In veel regio's zijn in het kader van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling integrale scholingen georganiseerd, voor professionals uit meerdere sectoren tegelijkertijd. Bijkomend voordeel hiervan is dat deze professionals elkaar leren kennen en weten te vinden bij complexe problematiek als kindermishandeling. Het is van belang dat iedere beroepsgroep eerst een basis aan kennis en vaardigheden eigen heeft gemaakt, zodat multidisciplinair leren een goede voedingsbodem heeft. Het NJi biedt een bruikbaar [format voor een regionaal scholingsplan](#). Alle trainingen zijn te vinden in de [Databank bij- en nascholing Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling](#). Voor professionals die (gaan) werken met een meldcode zijn er online cursussen en e-colleges

beschikbaar bij de [Augeo academy](#). Bijvoorbeeld een korte voorlichtingscursus over de meldcode en een cursus voor managers 'Implementeren van een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling'. Ook zijn er cursussen voor huisartsen en assistenten, medisch specialisten, medewerkers in ziekenhuizen, instellingen, thuis en gehandicaptenzorg, kinderopvang en primair en voortgezet onderwijs.

Met name stap 3 in de Meldcode, gesprek met de cliënt, vraagt om training in gespreksvaardigheden en attitude. Gemeenten kunnen vanuit hun subsidieverstrekkende rol eisen stellen aan organisaties voor wat betreft de vaardigheden en expertise van professionals. Training op zich is onvoldoende. Van belang is om binnen organisaties de resultaten van deskundigheidsbevordering te borgen, bv. in de vorm van een aandachtsfunctionaris kindermishandeling. Gemeenten kunnen deskundigheid-bevordering en het borgen van de resultaten hiervan opnemen in de afspraken die zij maken met organisaties waar ze een subsidie relatie mee hebben. Ook is het eenmalig trainen onvoldoende. Regelmatige oefening en intervisie zijn continu nodig.

Publiekscampagne uitvoeren

Een mogelijkheid om de signalering van kindermishandeling te bevorderen en te zorgen dat hier in een vroegtijdig stadium op gereageerd wordt, zijn publiekscampagnes.

De gemeente kan bijvoorbeeld samen met anderen, denk aan gezondheidscentra, scholen, bibliotheek of supermarkten, gebruik maken van de materialen van de campagne **Voor een Veilig Thuis** die het rijk tot 2015 uitvoert.

Samenwerking met Veilig Thuis (AMHK) stimuleren

In sommige gevallen is het goed als een vermoeden van kindermishandeling wordt opgepakt door een instantie die daar gespecialiseerd in is en specifieke bevoegdheden heeft. Op dit moment is dat het **Veilig Thuis**. Ook hier loont intersectorale samenwerking, zo blijkt uit de stijging van het aantal adviesvragen van ziekenhuizen sinds ze met Veilig Thuis / AMHK samenwerken. De samenwerking met volwassenenzorg krijgt een extra dimensie met de 'kindcheck' die in de meldcode wordt opgenomen. De kindcheck houdt in dat de professional nagaat of er kinderen onder de zorg van de cliënt staan en beoordeelt of kan worden vastgesteld dat de kinderen veilig zijn.

Het protocol "**Melden van kinderen in zorgwekkende opvoedingssituaties**" van de Spoedeisende Hulp (SEH) Medisch Centrum Haaglanden en het **protocol Amsterdamse Beslisbomen** regelt dat kinderen waarvan de vader of moeder op de SEH ligt in verband met slachtoffer huiselijk geweld, overmatig alcohol en/of drugsgebruik of een zelfmoordpoging, gemeld worden bij Veilig Thuis / AMHK. Dat kinderen die zelf niet gezien zijn door hulpverleners toch gemeld worden bij Veilig Thuis / AMHK is nieuw. Uit onderzoek van het MCH blijkt dat het protocol werkt: in 91 procent van de gevallen is de melding gegrond. Ouders krijgen daarna vrijwillige hulpverlening aangeboden. Ook de politie heeft samenwerkingsafspraken met de

gemeente in verband met zorgmeldingen. Gemeenten hebben sinds 1 januari 2015 twee mogelijkheden voor het in ontvangst nemen van en reageren op de zorgmeldingen van de politie over jeugdigen: A) het ontvangen en afhandelen van zorgmeldingen door een lokaal werkende organisatie (dat kan de gemeente zelf zijn, maar ook een door de gemeente daarvoor aangewezen organisatie binnen de gemeente) óf B) door een regionaal werkende organisatie (zoals bijvoorbeeld het AMHK). Zie ook de **Factsheet Zorgmeldingen Jeugd**. Samenwerking tussen het AMHK en de **sociale wijkteams** kan bevorderd worden door een professional in het wijkteam een training als aandachtsfunctionaris te laten volgen of zelfs een specialist vanuit het AMHK aan het wijkteam te verbinden.

Aandachtsfunctionarissen kindermishandeling bij elkaar brengen

Gemeenten kunnen initiatief nemen om de aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in hun gemeente, uit de verschillende organisaties, bij elkaar te brengen, bijvoorbeeld door een of twee maal per jaar een bijeenkomst voor hen te organiseren. Verschillende organisaties hebben een **aandachtsfunctionaris kindermishandeling**, deze aandachtsfunctionarissen zijn aangesloten bij een landelijke vakgroep. Een aandachtsfunctionaris kindermishandeling draagt bij aan het borgen van kennis over de aanpak van kindermishandeling binnen een organisatie. Het heeft voordelen om lokaal of regionaal de krachten van de aandachtsfunctionarissen te bundelen. Engeland kent sinds 2004 dergelijke succesvolle netwerken onder de naam **Local Safeguarding children Boards**.

Stimuleren bekendheid en daadwerkelijke uitvoering Wet tijdelijk Huisverbod

De gemeente heeft nu al mogelijkheden om in te grijpen bij ernstige vormen van kindermishandeling. Net als bij gevallen van huiselijk geweld kan de burgemeester bij kindermishandeling een tijdelijk **huisverbod** opleggen. Het huisverbod houdt in dat een pleger van huiselijk geweld (partnergeweld of kindermishandeling) in beginsel tien dagen zijn of haar woning niet mag betreden. In deze periode kan hulpverlening op gang komen. Van belang is dat partijen weten dat dit instrument er is en dat ze doorgeleiden naar de politie of reclassering om een huisverbod op te leggen. De gemeente heeft een rol in het bij elkaar brengen van de ketenpartners en het opzetten van een structuur waarin dit mogelijk is. In sommige gemeenten voorziet het **Veiligheidshuis** in deze structuur.

Samenwerking met het Veiligheidshuis

Veiligheidshuizen kunnen een belangrijke rol spelen bij de aanpak van kindermishandeling en andere vormen van huiselijk geweld. Het Veiligheidshuis Twente werkt met de aanpak **Code Rood**. Alle veertien Twentse gemeenten hanteren **dezelfde aanpak** bij dreiging van ernstige escalatie van huiselijk geweld en bij casuïstiek van Intimate Terrorism. Vroegtijdig ingrijpen vermindert het risico op ernstige escalatie van huiselijk geweld. Dat blijkt uit de ervaringen die sinds april 2012 met deze aanpak zijn opgedaan. Vooral de preventieve inzet van de GZZ is een belangrijke meerwaarde bij het terugdringen van risico's.

De VNG ziet het Veiligheidshuis als koppelvlak tussen de zorg en de veiligheidsketen. Bijna alle AMHKregio's vallen samen met de Veiligheidsregio's. Er kan een krachtige infrastructuur ontstaan als gemeenten de schaal waarop meldingen en advisering rond huiselijk geweld en kindermishandeling organiseren, laten samenvallen met de schaal van afstemming tussen gemeente, zorg, OM en Politie. Hierbij is een sterke koppeling tussen de twee instanties van belang, omdat een deel van de meldingen kindermishandeling bij de politie binnenkomt en een ander deel bij het AMHK. Dat dwingt beide organisaties om goede afspraken te maken hoe men vanaf het begin van een melding, waar die ook binnenkomt, meteen samen optrekt. Dit standpunt is ook neergelegd in **Kompas Transitie Jeugd en Veiligheidshuizen** uit juni 2013. Een kleinere schaal van samenwerking op de drie onderwerpen dan Veiligheidshuis/ AMHKregioniveau gaat bij zowel OM als politie leiden tot forse problemen en heeft dan ook uitdrukkelijk niet de voorkeur.

Integrale en multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling

Belangrijk is de samenwerking zowel op bestuurlijk als op uitvoerend niveau vorm te geven (Ten Berge, 2012). Doel is niet de samenwerking op zich, maar het realiseren van een effectief zorgaanbod voor mishandelde kinderen en hun gezinnen. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelde een checklist 'SamenWerken aan hulp voor mishandelde kinderen en hun ouders', dit is een hulpmiddel voor zowel bestuurders en managers als uitvoerende professionals om de samenwerking bij hulp na kindermishandeling gezamenlijk te bespreken, te beoordelen en te verbeteren. Deze checklist is opgenomen in het boek **Stoppen en Helpen** van Ingrid ten Berge, maar ook los als **e-publicatie te bestellen**.

Meer specifiek ten aanzien van samenwerken aan hulp voor jeugd met meervoudige problematiek en hun gezin is de **Handreiking Integrale Zorg** verschenen. Ook met een checklist voor het realiseren van samenhang en continuïteit in de (onderwijs)zorg die kinderen en jongeren met meervoudige problematiek en hun ouders nodig hebben. De checklist is te gebruiken voor een sterktezwakte analyse van de zorg voor de doelgroep binnen een bepaald werkgebied: welke punten zijn al gerealiseerd en waar is verbetering wenselijk? Na het invullen van de checklist biedt de handreiking gericht informatie, tips en voorbeelden die behulpzaam zijn bij het opstarten of verder versterken van integrale zorgtrajecten voor deze doelgroep.

Multidisciplinaire aanpak onderzocht

Om meer inzicht te krijgen in de meerwaarde van een multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling in Nederland hebben de ministeries VWS en V&J ZonMw gevraagd om de ondersteuning van de regionale initiatieven en het onderzoek naar de multidisciplinaire aanpak van kindermishandeling, als onderdeel van het Actieplan, uit te voeren. De volgende initiatieven zijn geselecteerd voor deelname aan het onderzoek en de ondersteuning:

- [Multidisciplinair Centrum aanpak Kindermishandeling \(MDC-K\) Kennemerland](#)
- [Multidisciplinair centrum kindermishandeling Friesland](#)
- [Transmuraal Academisch Samenwerkingsverband Kindermishandeling Amsterdam \(TASK-Amsterdam\)](#)
- [Het Veilig Verderteam Den Haag](#)
- [Intersectorale aanpak van kindermishandeling in Gelderland](#)
- Multidisciplinaire samenwerking in de zorg voor mishandelde kinderen in de regio Utrecht (Transmurale aanpak voor veilige leefomgeving kind).

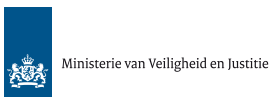
Conclusies uit het onderzoek - met de titel **A wicked answer for a wicked problem** - zijn dat de multidisciplinaire aanpak zeker meerwaarde heeft, maar nog veel valt te winnen op het terrein van doelmatigheid. Een andere conclusie is dat multidisciplinair samenwerken vergt dat eigen instellingsdoelen en werkwijzen ondergeschikt worden gemaakt aan gezamenlijke visie en aanpak. Gemeenten nemen de komende jaren het initiatief om een landelijke dekkende infrastructuur van een multidisciplinaire aanpak tot stand te brengen. De VNG zal hierbij ondersteuning bieden. Zie de **Kwaliteitsimpuls stelsel Vrouwenopvang en huiselijk geweld**.

Top Referente Traumacentra

Een andere belangrijke samenwerking is die van de top referente traumacentra. Deze traumacentra behandelen kinderen en volwassenen die in relatie tot vroegkinderlijke chronische traumatisering gediagnosticeerd zijn op veelal een combinatie van complexe PTSS, angst en persoonlijkheidsstoornissen – en dissociatieve problematiek, gepaard aan een hoge mate van comorbiditeit.

De behandeling is voornamelijk ambulante en wordt verspreid over Nederland georganiseerd met het oog op toegankelijkheid voor patiënten. Het gaat om de volgende organisaties: **Altrecht, GGZ Drenthe, GGZ Eindhoven, GGZ Centraal, GGZ Friesland, Jeugdriagg NHZ, Parnassia/Bavogroep, Reinier van Arkel stichting en de Viersprong**.

Deze digitale handreiking Aanpak Kindermishandeling is een uitgave van de ministeries van VWS, VenJ en de VNG, in opdracht van het Transitiebureau Stelselwijziging Jeugd.

Tekst: Marian van Leeuwen / de JeugdZaak

www.voordejeugd.nl

November 2013 / geactualiseerde versie juni 2014 / tweede update december 2014

